

DE OORLOG, 29 augustus 1914

[DE TIJD, No. 20371]

[Zaterdag 29 Augustus 1914]

Inhoudsopgave 29 augustus 1914

[DE TIJD, No. 20371]	1
EXTRA BLAD.	2
DE OORLOG.	2
DE STAND VAN HET OOGENBLIK.	2
Leuven verwoest, Mechelen genomen. De toestand te Brussel.	3
Bombardement van Mechelen.	6
Belgische vluchtelingen.	6
Rondom Namen.	6
Limburgsche kloosters en het Roode Kruis.	7
De toestand te Luik.	7
De bevelhebber van Namen krijgsgevangen.	8
Parijs in staat van verdediging.	8
ZEEGEVECHT BIJ HELGOLAND. — BRITSCHE OVERWINNING.	8
De openbare meening bewerkt.	9
Gevolgen van den oorlog voor Engeland.	9
De Duitschers in den Kongo.	9
Von Böhm Bawerk. †	9
Indiërs naar Frankrijk.	9
Na den Dood des Pausen.	9
Het a.s. Conclave.	9
Requiem-Mis voor wijlen paus Pius X.	10
BUITENLAND.	10
EEN MERKWAARDIGE PROFETIE.	10
GEMENGDE BERICHTEN.	12
De onzijdigheid van Nederland.	12
BINNENLAND.	12
NEDERLAND EN DE SCHEEPVAART.	12
STEUN AAN BELGISCHE VLUCHTELINGEN.	13
STEENKOLENINVOER.	13
MINISTERRAAD.	13
HOFBERICHT.	13
OOSTENRIJKSCHE REIZIGERS.	14
INTERNEERINGSDEPOT VAN PAARDEN.	14
LUIK-MAASTRICHT.	14
BELGISCHE DESERTEURS.	14
STEENKOLEN.	14
Vliegmaschine waargenomen.	14
Levensmiddelenvervalsching in verband met den oorlog.	14
Wee den overwonnenen!	14
De in Zwitserland opgesloten Hollanders.	15
De Russen in Oost-Pruisen.	15
DUITSCH OVERWINNINGSBERICHTEN.	15
Het Fransche socialistische patriotisme.	15
Laatste Berichten.	16
DE RUSSEN IN OOST-PRUISEN VERSLAGEN.	16
De Oostenrijksche vloot.	16
Fransche berichten.	16
De Russen in Oost-Pruisen.	16
Turksche geestdrift.	16
De Fransche lezing over de nederlaag.	16
DE OORLOG.	16
De nederlagen der Fransch-Engelsche legermacht.	16
Leuven is tot één hoop asch geworden!	17
DUITSCH PROTEST.	18
De opmarsch der Russen.	19
DE NEUTRALITEIT VAN NEDERLAND.	19
Het nieuwe Duitsche geschut.	19
Waar blijven de vloten?	20
GEMENGDE BERICHTEN.	20
Het Raadsel der Luiksche Forten.	20

De Duitse veldtochtsplan.	21
Mgr. Kannengiesser.	21
Italianen in den vreemde.	21
Financieel Overzicht.	21
Herinneringen van een "oorlogscorrespondent tegen wil en dank".	22
INVOER VAN HOLLANDSCH VEE IN BELGIË.	26
VOOR DE SOLDATEN.	26
ENGELSCH KOLEN VOOR NEDERLAND.	27
DE "GESTRANDE" AMERIKANEN.	27
Belgische vluchtelingen.	27

5

EXTRA BLAD.

Omdat wij berichten verwachten naar aanleiding van het a.s. Conclave en omtrent de oorlogs-verrichtingen bij onze Zuidergrens, zullen wij Maandag a.s. weder een Ochtendblad uitgeven.

10

DE DIRECTIE.

DE OORLOG.

Leuven verwoest. - Mechelen gebombardeerd. - Parijs in staat van verdediging gebracht - Te Brussel en Luik. - Rondom Namen. - Zeegevecht bij Helgoland.

15

DE STAND VAN HET OOGENBLIK.

MAASTRICHT, 28 Augustus. (Van onzen oorlogscorrespondent T.) De hedennamiddag bekend geworden overwinning der Duitschers op het Engelsche landingsleger is juist daarom van zoo vérstreckende beteekenis, wijl thans na een dagenlangen veldslag, - die feitelijk een aaneenschakeling was van afzonderlijke veldslagen over een reusachtig front langs de Fransch-Belgische, Fransch-Luxemburgsche en Fransch-Duitsche grenzen - heel de eerste verdedigingslinie der Franschen is verbroken, de Fransche krijgsplannen een totale verandering hebben te ondergaan en de opmarsch naar Parijs voor de Duitschers veel gemakkelijker is geworden. Alleen in den beneden-Elzas hadden de Franschen aanvankelijk krijgssucces en aanvallend drongen zij den Elzas binnen. Maar weldra werden zij teruggedrongen alsmede door de gebeurtenissen in het Noorden genoopt, het offensief in het Zuiden te staken. Zoo zijn de Fransche legers in het Zuiden tot op de uiterst sterke vestinglinie van Epinal teruggetrokken. Iets hoogerop bij Metz in Lotharingen brak de Beiersche kroonprins met zijn leger door, weer hoogerop bij Luxemburg verbrak de Duitse kroonprins zelf de verdedigingslinie der Franschen en Longwy, de Fransche vesting, werd ingenomen. Daarbij aansluitend was het succes der Wurtembergers bij Neufchateau. Na Luik was Namen ingenomen, Charleroi konden de Turcos niet houden en ook op deze lijn zegevierde het Duitse leger. Blijf nu nog het Engelsche leger op den linkervleugel langs de Fransch-Belgische grens. En ook hier hebben de Duitschers de overwinning behaald. De Britsche armee van Tourcoing-Maubeuge is geforceerd en noordwaarts van St. Quentin, in 't midden dus, sloegen de Duitschers zich er doorheen! Wat nu? Over Amiens het Westen van Frankrijk, ligt de weg open naar Parijs voor de van Brussel, Leuven enz. oprukkende Duitse troepen! Wel is er een tweede Fransche vestinglinie, La Fère-Reims, doch deze ligt schuin van het Noord-Westen naar 't Zuid-Oosten voor Parijs, bedoeld om een oprukkend verwinning leger, dat van de zijde van Longwy of meer Zuidelijk komt, tegen te houden. Hier zullen eventueel oprukkende gecombineerde legers van den Duitschen kroonprins, Beieren en Wurtembergers nieuwen tegenstand ondervinden. Doch wat dan, als deze linie de via Kamerijk-Amiens oprukkende troepen Duitschers in den rug krijgt? Evenals de machtige en uiterst versterkte fortentie Verdun-St. Michel-Toul --Epinal, de voortrukkende Duitschers straks in den rug kan krijgen?

20

25

30

35

40

45

50

55

60

Wat zal de Fransche krijgskunde thans te doen hebben? Zullen de Fransche troepen pogen slag te leveren in het open veld in Noord-Frankrijk of zich op hun fortentines terugtrekken? Luik en Namen - beide moderne fortificaties hebben bewezen, dat de Duitschers, indien ze eerst maar meester zijn van den toestand, geen fortentines vreezen. Eenmaal de vijand in de fortentines opgesloten, trekken zij omsingelend verder, middelerwijl allen tijd hebbend het zeer zware belegeringsgeschut af te wachten, dat in enkele schoten de betonfortentines van Luik en Namen aan stukken schoot. De militaire medewerker van de Londensche "Times" raadde dan ook ten sterkste af, dat het Engelsche leger zich in vestingentines zou opsluiten. Na dezen hoeveel (?) - daagschen volkerenslag zijn de Duitschers voor dit oogenblik meester van het terrein; alle beschikbare krachten schijnt Duitschland te hebben aangewend, om, koste wat kost, hier in 't Westen succes te hebben. Oost-Pruisen is daartoe voor een deel ontbloot en in de Oostpunt zijn de Russen zegevierend voortgerukt. Al is dit Russische succes van

belang, groote strategische beteekenis heeft het o.i. nog niet, daar het hier slechts een uitstekend landpunt betreft, dat geheel door Russisch gebied is ingesloten en waar de Duitschers dus niet kunnen opereeren zonder gevaar, elk oogenblik van hun operatiebasis door in 't zuiden over de grenzen rukkende Russen te worden afgesneden. Aannemelijk is derhalve, dat hier geen Duitsch defensief van beteekenis is en eerst de strategische verdedigingslijn der Duitschers begint boven bij de vesting Königsberg en dan, in rechte lijn naar beneden, aansluitend bij de Zuidelijke grenzen en bij Oostenrijk-Hongarije. Eerst wanneer deze linie ware geforceerd door de Russen, zou het erin Oost-Pruisen voor de Duitschers en voor Berlijn angstiger uitzien. Intusschen blijft Engeland meester der zeeën, dwingend heel den Duitschen handel tot werkeloosheid.

Leuven verwoest, Mechelen genomen. De toestand te Brussel.

ANTWERPEN, 28 Augustus. (Van onzen Belgischen oorlogscorrespondent.) Nu moet ik u wel het droevigste nieuws melden, dat ik sedert het uitbreken van de vijandelijkheden te melden had. Voor mij zelf het droevigste, ontstellende nieuws: Leuven is verwoest, Leuven, de roem van het Katholieke Europa, van het wetenschappelijke Europa, van het kunstzinnige Europa... Leuven met z'n aloud prachtig stadhuis aan welks restauratie jaren is gewerkt, met zijn beroemde St. Pierre, met zijn achter 't stadhuis gelegen oude universiteitsgebouwen en bibliotheek (de universiteit werd door hertog Jan IV van Brabant in 1426 gesticht)... het Leuven der middeneeuwen staat in brand, deelt 't lot van Visé, is verwoest... Mijn God, is dat dan oorlog om de cultuur van eeuwen, om de beschaving te doden! Ik doorkruiste juist Antwerpen om nieuws uit en over Mechelen te vernemen, dat ook verwoest heette, toen ik 't gruwelijke nieuws vernam. Ik geloofde 't niet, kon 't niet gelooven, maar de mededeelingen waren te beslist, te gedetailleerd. Ik heb me onmiddellijk naar de autoriteiten hier gespoed, maar kon geen bevestiging krijgen. Doch mijn inlichtingen zijn te geloofwaardig dat ik nog twijfelen kan. Trouwens ook Mechelen moet er veel erger aan toe zijn dan men ons eerst deed gelooven. Vrijdagnacht is Mechelen gebombardeerd; het stadhuis en de Saint Pierre zijn geheel verwoest, het beroemd klokkenspel in den toren der kathedraal van St. Radboud eveneens, Donderdag reeds. Maar Leuven... Hoe snel wordt de geschiedenis in ons arm, arm België geschreven. In de eerste dagen dezer maand zat ik nog in Luik, niet denkend zoo snel te moeten vluchten. Reeds den 5en was ik naar Leuven uitgeweken, waar ik op een verlaten studentenkamer me installeerde. Er was groote onrust in de stad toen, maar in zekeren zin weldadige onrust. Onze Belgische troepen waren nog vol energie in actie rond Leuven. Vredig verhief zich op de Mont Cesar de abdij der Benedictijnen en het door kardinaal Mercier voor enkele jaren ingewijde reusachtige Mariabeeld blikte over Leuven van uit den kloostertuin. En nu, en nu... Wat is er van allen die ik daar kende, wat zal er van de bevolking, wat zal er van de monniken op den Mont Cesar, onder welke ook uw landgenoot Dom Willibrord van Nierop zich bevond als eenige Hollander, geworden zijn. Hun onvoltooide, nieuwe abdij ligt juist aan den Mechelschen weg. Kwam men vanaf 't station door de breede rue de la Station, en sloeg men bij het Leuvensche stadhuis rechts af, dan vond men achter de nu verwoeste St. Pierre gemakkelijk de Rue de Malines, die men moeizaam opklom om den Keizerberg te bereiken. Het is, als bij Visé: onder het voorwendsel, dat de burgers op de Duitschers schoten, verwoestte men de stad. Maar de Leuvensche ingezetenen en het Leuvensche stadsbestuur ontkennen beslist, dat er door de burgerij geschoten is. Hoe kon dit nu, terwijl alle wapenen reeds door de Duitschers opgeëischt en bij hen ingeleverd waren? Dat hier of daar een wapen ware achtergehouden zou mogelijk wezen, maar onaannemelijk lijkt het beweren der Duitschers, dat de burgerij een beraamden aanval deed op het leger, toen de Antwerpsche bezetting de Duitschers bij Mechelen tot voorbij Vilvoorde aantastte. Met de meeste beslistheid bestatigt men hier dan ook, dat niet de burgerij, doch de Duitse bezetting te Leuven zelf op de teruggeslagen andere Duitse troepen vuurde, die van Mechelen op Leuven terugtrokken, en door hun wapenmakers in de verte voor Belgen werden aangezien. Te laat bemerkten de Duitschers hun vergissing, en wierpen toen de schuld op de burgerij. Zonder eenig onderzoek gaf daarop de Duitse bevelhebber order de stad te verwoesten. De bevolking werd aangezegd de stad te verlaten, de mannen werden deels gevangen genomen, de andere werden met vrouw en kinderen weggevoerd. Toen lieten de Duitschers de vlammen door het ontredderde Leuven spelen. En Mechelen... ook Mechelen is deels een puinhoop. Donderdag en Vrijdag hebben zij de stad gebombardeerd en van de aloude monumenten een puinhoop gemaakt. De St. Pieter, de St. Radboud bestaan niét meer, zeide men mij. Het wordt hier angstig en drukkend. Namen is genomen, lezen wij nu eerst; het Belgische leger moest op Fransch grondgebied wijken... en toch heet het in de officieele mededeelingen "het doel is bereikt". De hemel wete, wat voor doel dat dan

geweest mag zijn. De Antwerpsche bezetting viel deze week uit; "het doel is bereikt" luidde de officieele mededeeling. In tusschen is Mechelen gebombardeerd en zijn de schoonste gebouwen vernield, is Leuven een brandende oorlogsfakkeltje van militair barbarisme. God verhoede, dat ook voor Antwerpen eens aldus "het doel bereikt" worde!

130 Over Mechelen heeft de Belgische regeering intusschen iets losgelaten. Zij heeft officieel aan de Belgische pers medegedeeld, dat de Duitsche legers in strijd met de oorlogswetten Donderdag de open en onverdedigde stad Mechelen bombardeerden, waar zij Vrijdagmorgen introkken. Des middags trok de vijand evenwel weer zuidwaarts. Circa

135 vier bommen in een kwartuur werden afgeschoten tijdens het vreeselijke bombardement. En niet alleen in het open Mechelen, doch ook in het open Heyst-op-den-Berg, circa 10 K.M. van Lier, is door de Duitsche artillerie – terwijl de plaats niet door onze troepen bezet was – verwoesting aangericht. Geen enkele strategische reden kan voor deze feiten worden aangevoerd, die door de Belgische regeering als strijdend met alle

140 volkenrechten worden beschouwd. De regeering maant telkens hier de bevolking tot kalmte aan en de bladen doen eveneens. Gewaarschuwd wordt voor, het volk ontzenuwende, alarmeerende leugenberichten, o. a. als zou een der Antwerpsche forten aangevallen zijn, enz. enz. Intusschen gaf het "Hbl. van Antwerpen" b.v. Donderdag een ochtendeditie met allerlei verontrustende berichten over Mechelen. Een middageditie was geheel gewijd aan het onderwerp "geen het minst gevaar voor Mechelen, al de vluchtelingen teruggezonden." En nu weer blijkt alles geheel anders te wezen. Laat ik er onmiddellijk aan

145 toevoegen, dat de actieve redactiestaf geen schuld draagt, daar zij slechts de inkomende berichten plaatst, meest zooals ze van officieele zijde worden toegezonden. Nu ik toch over onze Belgische pers schrijf, nog dit. Van verschillende Brusselsche bladen is het redactie-bureau naar Gent en elders overgebracht. De Duitschers maken korte metten met een hun niet dienende pers. De te Mechelen aan de Maas verschijnende courant "de Eendracht", die in de laatste tijden meermalen artikelen bevatte, waarover de Duitschers blijkbaar niet bijster gesticht waren, heeft opgehouden te

155 verschijnen. Naar verluidt zijn door de Duitschers de persen vernield, terwijl de uitgever-opsteller zich ter beschikking moet houden. Deze uitgever Smeets loopt kans nu gefusilleerd te worden. Het betreft hetzelfde blad, hetwelk het eerst geschreven heeft, dat Nederland met Duitschland zou heulen, ware 't niet openlijk dan toch in 't geheim. Dit laatste praatje vindt nog maar al te zeer, helaas! geloof. En 't is goed, dat een Amsterdamsch collega, de heer Box van het "Algem. Handelsblad", nog eens openlijk de schending onzer economische onzijdigheid in het "Handelsblad van Antwerpen" heeft tegengesproken. Collega Box is geïnterviewd, als ware hij minister en hij liet 't zich welgevallen! Doch alle gekheid op 'n stokje, zijn tegenspraak deed goed, want men moet hier weten, dat Holland thans zelf met gebrek bedreigd wordt

160 en dus er niet aan denken kan zelfs Duitschland te voorzien. Trouwens de uitvoer van graan is immers ten uwent gesloten? Zoo doet 't dubbel dienst een Hollandschen confrater hier te hebben, die Holland onpartijdig van hier uit in kan lichten. Als vreemdeling moet hij alleen echter te veel helaas (?) op officieele gegevens en personen steunen – ik voor mij verkies zooveel mogelijk het incognito als

165 dagbladschrijver in België. Van den Hollandschen spion, over wiens aanhouding ik u seinde, is niets waar gebleken. De heer Zeldenrust is alweer in vrijheid. Maar als een staaltje van spionnenvrees en aanhitsing kan zijn gevangenneming toch wel gelden. Onmiddellijk toen hij na zijn aankomst uit Holland hier in hechtenis werd genomen, kon men al in

175 de Antwerpsche bladen lezen, dat hier zoo'n Hollandsche spion was aangehouden, waartegen reeds herhaaldelijk zoo gewaarschuwd was. Iemand die hier zijn woning had, maar niets deed dan op en neer reizen om den Duitschen spionnendienst in Zandvoort of Scheveningen in te lichten. Het heette zelfs in de bladen, dat op hem alle bewijsstukken enz. enz. waren gevonden. Gelukkig voor den persoon heeft uw ministerie zich onmiddellijk met de zaak bemoeit en is de heer Zeldenrust weer in vrijheid

180 gesteld. Volgens hier gekomen vluchtelingen uit de omstreken van Brussel zijn de Duitschers daar heer en meester. Overall staan Duitsche schildwachten: voor het in een hospitaal herschepen paleis, voor de beurs, voor het hoofdpstkantoor, voor de Zuid- en Nooderstaties enz. enz. De kranige burgemeester Max heeft ongecontroleerd Belgisch gemeentebeheer bedongen en verkregen. Aan de eene zijde van het stadhuis wappert nu de Duitsche, aan de andere zijde de Belgische vlag. Brussel zit evenals Luik, geïsoleerd van de buitenwereld. Geen blad komt er in of er uit. Over 't algemeen gedragen de Duitschers zich goed, vooral in de binnenstad. In de buitenwijken is er echter hier en daar geplunderd en zijn twee burgers op hun rijwieltje doodgeschoten,

185 omdat zij het in 't Duitsch gegeven bevel tot stilhouden blijkbaar niet verstonden. Buiten de stad hebben zij boeren gedwongen inde loopgraven te werken en vandaar allerwaarschijnlijkst het gerucht, dat alle mannen van 15 tot 50 jaar waren

opgeëischt. Boter, melk, eieren en... gist zijn uiterst schaarsch. Daaraan is gebrek. Aan andere voedingsmiddelen gelukkig niet! Het Duitsche systeem is, om voor 't leger
195 alles uit België op te eischen, ten einde 't eigen land te ontlasten. De bakkers
bakken hun brood zonder gist en alleen voor hun eigen klanten. Hun winkels zijn
gesloten. Brussel kent zich zelf niet meer. 't Is als een nachtmerrie: overal
Duitsche militairen, die in broodfabrieken en groote coöperatieve bakkerijen het
200 brood opeischen voor het leger. De Belgische ambulancedienst wordt ook gedwongen zich
in dienst te stellen van het Duitsche leger. Bij de inbezitneming van Brussel stak de
Duitsche bevelhebber de hand uit naar burgemeester Max, doch deze aanvaardde de hand
niet, zeggend: "Verontschuldig me, ik ben niet gekomen, om u als vriend te
begroeten!" Toen de eisch kwam, dat vóór 8 uur 's avonds 50 miljoen moesten
205 opgebracht worden, toonde de burgemeester aan, dat alle stadsgelden naar Antwerpen
waren gebracht en er dus niets was. De bedreiging werd herhaald: de Duitsche
bevelhebber zou zijn maatregelen wel nemen. De heer Max kon daarop niets anders
antwoorden, dan dat hij de komende gebeurtenissen moest afwachten!

ANTWERPEN, 28 Aug. (Van een particulieren correspondent). Een Leuvensch neringdoende,
210 die uit zijn vaderstad naar Mechelen was gevlucht, toen de stad in brand werd
gestoken, en uit Mechelen zoeven hier aankwam, deed mij het volgend verhaal over de
barbaarsche verwoesting van Leuven. Van den dag af, dat Leuven in handen der
Duitschers was, werden op militair bevel alle wapens door de inwoners aan den
garnizoenscommandant ingeleverd. De bevolking deed haar uiterste best om dit en
215 andere bittere bevelen zoo stipt mogelijk op te volgen, en zij nam ook door de
verpleging van Duitsche gewonden een waardige en zelfs edelmoedige houding aan.
Niemand dacht er aan, om op welke wijze ook, den Duitschers aanleiding te geven tot
gruwelen als die, welke thans zijn gepleegd. Tengevolge van den uitval, door het
Belgische leger uit Antwerpen beproefd, vluchtte een afdeeling Duitschers, welke door
220 een paniek bevangen was, van Mechelen terug in de richting van Leuven. De uitgezette
Duitsche wachtposten, door de duisternis van den ingevallenavond en verkeerd begrepen
bevelen misleid, schoten op de terugkeerenden, die zij voor vijanden hielden.
Dadelijk werd voor den dood van enkele gevallenen de bevolking van Leuven
aansprakelijk gesteld, nadat de Duitsche wachtposten, om hun fout te bedekken,
225 burgers hadden aangeklaagd. Met volslagen minachting van menschenlevens en van
hetgeen een wetenschappelijke stad als Leuven beteekent, renden toen soldaten uit het
groote Duitsche kamp van den achterkant van het station naar de Stationstraat,
waarvan de gebouwen met petroleum werden begoten en in brand werden gestoken. Met
geweren en machinegeweren werden de muren in puin geschoten. Hetzelfde geschiedde met
230 enkele gebouwen der Katholieke Hoogeschool, waarvan de prachtige bibliotheek vernield
werd. Enkele professoren – men zegt ook de onderrector, – evenals de deken, de
burgemeester en enkele notabelen, die als gijzelaars waren gehouden, werden
gefusilleerd. Dit is te schandelijker, daar de katholieke geestelijkheid met
bewonderenswaardige naastenliefde aan de verzorging der gewonden had deelgenomen. Het
235 stadhuis is slechts beschadigd, doch niet geheel verbrand. Van den Caesarsberg waren
uit het Benedictijnenklooster kanonnen op de stad gericht.
Een andere vluchteling vertelde volgens het "Handbl.": Alles wat ik aan waarde had,
pakte ik in een valiesje en spoedde mij met mijn vrouw naar het station. Daar werden
wij plotseling van elkander gescheiden, de mannen moesten aan den eenen kant staan.
240 Zoo moesten wij wachten, terwijl ons mannen de handen gebonden werden. Achter het
standbeeld van min. Van de Weyer op het Stationsplein lagen de lijken van zes
gefusilleerde burgers. Daar moesten we voortdurend op kijken. Aan alle kanten
brandden de grootste en mooiste gebouwen. Eindelijk konden we gaan, maar als
gevangenen met de Duitsche soldaten om ons heen. Zoo moesten we te voet naar
245 Campenhout en waren we er getuigen van, hoe daar zeven priesters werden
doodgeschoten. Met 73 man, allen gebonden, werden we nu de kerk ingejaagd en moesten
gebonden op den vloer liggen. En inmiddels kwamen er steeds nieuwe gevangenen uit het
dorp zelf bij. Buiten hoorden we het gejammer van vrouwen en kinderen. En binnen nam
een mede-gevangen priester ons de biecht af. Toen we 's morgens de kerk verlieten,
250 stonden vele huizen van het dorp in brand. Ons werd gezegd, dat we vrij waren, doch
naar Leuven terug moesten. Halverwege werden we echter opnieuw gevangen genomen en
als een kudde vee voor de Duitsche troepen uit gedreven. Zoo ging het voort over het
land, want op straffe van onmiddellijk doodgeschoten te worden, mochten we den weg
niet betreden. Aan eten was geen denken, voorts moesten we steeds verder, tevens
255 dienst doende als dekking voor de Duitsche troepen. Eindelijk, toen we nog slechts op
korten afstand van de Belgische voorposten waren, mochten we alleen verder gaan. Zoo
kwam ik in Mechelen aan, vanwaar ik met den militairen trein naar Antwerpen ben
gekomen. Waar mijn vrouw is, ik weet het niet. Mijn valies met waarden is mij

afgenomen; alles, alles ben ik kwijt." Ik geef dit verhaal, zooals ik het uit den
260 mond van den verteller, een welgezeten burger, opteekende en laat zelfs hier en daar
nog verschrikkelijke bijzonderheden, die haast niet te gelooven zijn, weg. Onder meer
vertelde hij nog, dat de burgemeester, de deken en vele notabele ingezetenen bij
zestallen te gelijk gefusilleerd werden. Dat had hij echter niet zelf gezien. Nadere
265 berichten zullen op dat punt moeten worden afgewacht. De stad is geheel van het
gewone verkeer afgesloten.

Bombardement van Mechelen.

OSTENDE via Londen, 29 Aug. (Reuter). Donderdagavond om 11 uur bombardeerde de
Duitsche artillerie 40 minuten lang Mechelen. De meeste openbare gebouwen werden
270 beschadigd. De burgemeester en de wethouders, die op het stadhuis waren gebleven,
moesten in kelders beschutting zoeken. Toen het bombardement ophield, verzochten de
gemeentelijke overheden de bevolking de stad te ontruimen. De uittocht der bewoners
geschiedde in goede orde; vele Mechelenaars vonden een onderkomen in Duffel, waar zij
275 den nacht doorbrachten in de dorpskerk. Onder hen bevonden zich vele geestelijken in
burgerkleding. Het bombardement nam weer een aanvang op Vrijdagmorgen te 8 uur, tot
den middag de laatste bewoners op de vlucht drijvend. Een bom viel in een bakkersoven
met het gevolg, dat twee personen werden gedood. Onder de meest beschadigde gebouwen
behoort het stadhuis; de Sint-Pieterskerk is geheel in puin geschoten, evenals de
280 kathedraal van Sint-Rombout, waarvan de toren nog staat. De beroemde klokken in dien
toren werden stukgeschoten tijdens het bombardement van Donderdagavond. Gedurende het
bombardement werd het vuur steeds beantwoord door de forten van Walhem Wavre en St.
Catharina. De Duitschers rukten Mechelen niet binnen.

Belgische vluchtelingen.

285 MAASTRICHT, 28 Aug. (Van onzen Maastrichtschen correspondent.) Heden - Vrijdag -
vertrek via Maastricht van Eijsden naar Oldebroek (station Eiburg) een extra-trein
met Belgische vluchtelingen. De eerste berichten in de bladen meldden, dat er
honderden zouden worden overgebracht, en in vele bladen kon men Woensdag reeds lezen,
290 dat er Donderdag 700 naar het kamp te Oldenbroek zouden getransporteerd worden. Wat
is de waarheid. Dat ongeveer tweehonderd Belgen heden - Vrijdag - per extratrein zijn
vervoerd. Zijn de menschen bevreesd voor een "concentratiekamp", zoo berucht uit den
Transvaalschen oorlog? Vreezen ze als gevangene te zullen worden behandeld? Vreezen
ze te zullen moeten arbeiden in Holland, evenals hun mannen en vaders moeten doen bij
295 de Duitschers? Hoe het ook zij, de trek is niet bijzonder groot. De menschen zijn
blijkbaar liever dicht bij honk, dan op een eenzame hei ver van het door hen verlaten
vaderland. Vrouwen, die tot voor enkele dagen, voor geen geld der wereld een voet
zouden gezet hebben in België, betonen langzamerhand van den schrik, en gewapend met
een bij den Duitschen vice-consul te Maastricht gekochten pas voor zes mark, trekken
300 ze naar Visé en andere plaatsen, om, zoo mogelijk, nog iets te redden, wat wellicht
door den brand gespaard of aan de vernielzucht der Duitschers ontsnapt is. De pastoor
van het voor enkele weken onbekende, doch thans maar al te bekende Moulant, gebruikte
met de Belgische vluchtelingen in het gebouw der Rijkskweekschool te Maastricht het
middagmaal. Voortdurend komen nog Belgische vluchtelingen binnen, b.v. uit
305 Mopertingen en Bilsen. Vele bewoners zijn moediger en blijven zoolang in hun dorp,
als maar eenigszins mogelijk is. Dit blijkt voor velen een wijs besluit te zijn. Zoo
vertelde me dezer dagen een oude man, dat hij sedert de Pruisen gekomen waren, nog
maar moederziel alleen woonde in de bekende boerderij "de Schans" gelegen aan den
rechtermaasoever, tegenover Lixhe. De grijsaard - de vader van den met vrouw en
310 kroost gevluchten bewoner - was er stellig van overtuigd, dat, wanneer de hoeve
zonder bewoners was gebleven, ze beslist zoude verbrand zijn. Hij ontving de
Duitschers vriendelijk en voorkomend, en redt naar alle waarschijnlijkheid, het
kapitaal er het bedrijf van zijn zoon. De eerw. heer Troisfontaine, kapelaan te Visé,
die, zooals we reeds meldden, te Visé meermalen het H. Sacrament des Altaars in
veiligheid heeft moeten brengen, vertoeft meermalen onder de vluchtelingen in de
315 Rijkskweekschool te Maastricht, las 's morgens om 7 uur de H. Mis en bad des avonds
met de uitgewekenen den Rozenkrans. Het comité heeft harde weken achter den rug;
nauwelijks zijn er vluchtelingen naar elders vertrokken, of er komen weer nieuwe bij
De stroom blijft aanhouden.

Rondom Namen.

320 HUY (HOEI), 28 Aug. (Van onzen oorlogscorrespondent M.) Het heeft heel wat voeten in
de aarde gehad, voor ik hier was. In Luik wilde men mij absoluut niet verder laten
gaan, doch daar en verder tot Huy wist ik de verschillende posten en opper-
officieren, voor welke ik dikwijls geleid werd, ten minste nog te vermurwen door een

325 betoog, dat ik allernoodzakelijkst in Hoei zaken had te verhandelen. Van een dezer officieren kreeg ik waarlijk een pasje om tot dat doel derwaarts te gaan. Toen ik in Hoei echter verder wilde, werd ik weder aangehouden en wees men er op, dat mijn pasje slechts tot Hoei geldig was en wat ik nu eigenlijk in de richting Namen doen moest. Summa summarum kon ik rechtsomkeert maken. Toch had ik veel gezien en nog meer
 330 gehoord. Ten eerste het kanongebulder uit de richting Namen. Dat was me als het ware eene bevestiging van de verschillende berichten, die ik van vluchtelingen uit den omtrek van Namen had vernomen, dat nog niet alle forten rond die stad in Duitsche handen waren. De voornaamste zelfs, die, welke ten zuiden liggen, moeten zich nog in handen der Belgen bevinden en den vijand nog geducht afbreuk doen. Over het nemen der
 335 stad zelve meen ik uit de talloze maar vage berichten de volgende conclusie te moeten trekken. Gedurende de dagen van den 22en en 23en Augustus hadden de Duitschers met zwaar geschut de forten onophoudelijk bestookt, terwijl dit vuur slechts matig beantwoord werd. Toen de forten der 24en geheel zwegen, waren groote troepen infanterie en cavalerie de stad binnengetrokken en bezetten ook de omgeving. Zwaar
 340 geschut werd nu in de straten opgesteld om van daaruit de forten te beschieten, precies, zooals men dit in Luik had gedaan. De stad was bijna geheel verlaten, daar reeds 10 dagen eerder de bevolking tot vertrek was aangemaand. Zoodra nu echter de beschieting met het belegeringsgeschut begon, werd er van de forten uit een schrikkelijke explosie verwekt van den wijd ondermijnden bodem, waarover Duitsche
 345 infanterie reeds vooruit was gerukt. Duizenden en duizenden menschenlevens moet dit gekost hebben. Deze gebeurtenis heeft niet alleen een zeer demoraliseerenden invloed uitgeoefend op de soldaten, die rond Namen gelegen waren, maar ook op hen, die vanuit Luik nu in die richting optrokken. Te strijden vreest geen enkele Duitscher, maar men is bevreesd voor de geheime middelen, die de "Franschen" overal tot hun verdediging
 350 blijken te hebben en zoo ontzaglijk veel menschenlevens blijken te kosten. Hoei zelf en omgeving maken een ellendigen indruk. Het plaatsje was al overbevolkt door de talloze vluchtelingen, die uit Namen hierheen gekomen waren en nu vluchtten dezen opnieuw uit de inwoners van Hoei. Want Hoei brandt op verschillende punten en de meeste huizen zijn verwoest of zwaar beschadigd. Ook hier zijn de menschen
 355 beschuldigd op militairen geschoten te hebben en mitrailleuses, in de straten geplaatst, zaaiden er dood en vernieling. Vele lijken heb ik moeten zien. 't Is een ellendig gezicht op den weg, die honderden vluchtelingen, waaronder uitgeputte ouden van dagen. 't Is eigenlijk geen vluchten, 't is een rondzwerven. Ze weten niet waarheen te gaan, nergens is 't veilig. Ik raad sommigen aan naar Holland te gaan,
 360 waar ze gastvrijheid vinden zullen, maar Holland is nog zeer ver en ze schijnen me niet te willen gelooven, als ik hun verzeker, dat het daar rustig is en geen sprake van oorlog. Ook de bevolking van de dorpjes tusschen Hoei en Luik heeft grootendeels hare woonplaatsen verlaten, terwijl pastoors en burgemeesters gevangen zijn weggevoerd.

365 **Limburgsche kloosters en het Roode Kruis.**

MAASTRICHT, 28 Aug. (Van onzen Maastrichtschen correspondent.) Het Nederlandsche Roode Kruis heeft, door bemiddeling van het comité voor Heerlen en omgeving, binnen een kring van 10 K.M. om Heerlen de beschikking gekregen over 750 bedden in de
 370 volgende als noodverblijf voor de zieken en gewonden in te richten gebouwen: Sanatorium te Heerlen; Vroedvrouwschool "Wilhelmina" te Heerlen; Klooster der Paters Minderbroeders te Heerlen; School der Fransche Zusters te Heerlerheide; School van den H. Franciscus te Bleyerheide-Kerkrade; Seminarie Rolduc te Kerkrade; Gesticht van den H. Elisabeth te Kerkrade; Klooster der Paters Franciscanen te Oud-Grenstein-Kerkrade; Scholen der Religieuze Ursulinen te Kerkrade; Gesticht van het Arme Kind Jesus te Simpelveld; Damiaan instituut te Simpelveld; Huis der Paters Lazaristen te Bocholtz; Huis St. Elisabeth van de Dochters van Liefde te Bocholtz; Klooster der Paters Redemptoristen te Eys-Wittem; Ignatiuscollege Hulsberg te Aalbeek; Kasteel Wijnandsrade te Wijnandsrade; School der Zusters van het O. L. Vr. Klooster
 375 Mühlhausen, te Hoensbroek; Klooster der Paters Benedictijnen te Merkelbeek; Pensionsaat der Zusters Franciscanessen te Brunssum; Huis Notaris Vogels te Nieuwenhagen, School der Fransche Zusters te Schaesberg, Huis dr. Cals te Schaesberg, School der religieuze Ursulinen te Eygelshoven. Bovendien heeft het Roode Kruis binnen genoemden kring de beschikking over pl.m. 2000 ligplaatsen, waar bedden of
 385 matrassen in geval van nood kunnen worden opgeslagen. Zoo ziet men, hoe de bewoners der kloosters ook in bange tijden het edele werk van naastenliefde wenschen te beoefenen. Geen der kloosters wenscht zich aan deze heilige plichten te onttrekken.

390 **De toestand te Luik.**

LUIK, 29 Aug. (Van onzen oorlogscorrespondent M.) Ik ben op militair bevel terug

moeten gaan naar Luik. Geen enkele krijgslist heeft mij gebaat, om tot Namen en Charleroi door te dringen. Zoo gevaarlijk en woelig als het de vorige week in Luik was, zoo rustig is het er nu. De stad is zelfs weer levendig van aanzien. Ook de groote Bazar is weer geopend. Maar de oorzaak van deze rust pleit niet voor de 395
Duitsche manschappen. De gouverneur schijnt n.l. niet doof gebleven te zijn voor de beschuldigingen der bevolking, dat niet zij op de troepen schoot, maar deze zelf in dronkenschap het beheer over hunne wapens verloren. Daardoor moet het verbod van verkoop van alcoholhoudende dranken verklaard worden, terwijl tevens Duitsche 400
patrouilles des nachts leden van de garde civique meekrijgen. Dit zijn werkelijk te prijzen maatregelen en geconstateerd mag worden, dat sindsdien ook werkelijk geen schot meer gevallen is. Het regent nog steeds proclamaties, die voortaan in drie talen gesteld zijn en wel te in de Duitsche taal, 2e... in de Hollandsche, 3e in de Fransche. Tevens wordt dagelijks een papier aangeplakt, dat aan de eene zijde tot 405
hoofd voert "Deutsche Kriegszeitung", aan de andere zijde "Nouvelles de la guerre", waarin de overwinningen van het Duitsche leger gunstig worden gekleurd. Over de oorlogsschatting wordt in de Hollandsche bladen nogal gediscussieerd; men weet n.l. niet, hoe deze nu juist te moeten betitelen, terwijl ook over de grootte der som nogal eens verschil van meening bestaat. Ik heb daarom van de betreffende proclamatie 410
copie genomen. Zij luidt aldus: "Gemeente Luik. De burgemeester deelt aan de bevolking mede, dat het militaire gezag de provincie Luik een oorlogsbelasting heeft opgelegd van vijftig millioen francs. Deze belasting zal ten laste van de inwoners der geheele provincie worden geheven door de burgerlijke administratie op regelmatige wijze, en naar de respectieve bronnen van inkomsten worden aangeslagen. De militaire overheid verklaart, dat de particuliere eigendom zal worden geëerbiedigd. De 415
burgemeester G. Kleyer."

Luik, 19 Aug. Van eene afzonderlijke belasting ad 10 millioen der stad Luik is geen sprake. Ofschoon verder de stad en omgeving weer, zoover in deze omstandigheden mogelijk, haar normaal aanzien herkrijgt en heden zelfs weer voor het eerst de 420
electrische tram van Luik naar Herstal reed, bereiden de Duitschers zich toch op alle gebeurtenissen voor en versterken zij de geheele omgeving. Langs het kanaal b.v. tot aan de Hollandsche grenzen toe, hebben zij overal verschansingen opgeworpen, borstweringen gemaakt, prikkeldraad gespannen, enz., terwijl achter de open vensters van de huizen aan bruggen gelegen, achter de karakteristieke graanzakken mitrailleuses zijn geplaatst. Hier en daar ligt een kleine bezetting Duitschers, en 425
als ik zoo'n troep passeer, is juist een officier bezig zijn manschappen op luidruchtige wijze de enorme overwinningen duidelijk te maken, door hun kameraden in het Zuiden behaald. Ik hoor hem juist besluiten met de mededeeling: "Als het zoo door gaat, zijn onze troepen in een paar dagen te Parijs!"... Als het zoo doorgaat...

430 **De bevelhebber van Namen krijgsgevangen.**

KEULEN, 29 Aug. (Eigen bericht). De Belgische bevelhebber van Namen is als krijgsgevangene naar Brussel gevoerd en vandaar, na eenig oponthoud, in gezelschap van eenige officieren over Aken naar Keulen gebracht, vanwaar hij weldra verder zal 435
reizen naar een vestingstad. De stad Namen heeft weinig geleden. Alleen de huizen rondom het markt zijn licht beschadigd.

Parijs in staat van verdediging.

LONDEN, 27 Aug. (Eigen bericht.) Parijs is, ook buiten zijn fortengordel, in sterken staat van tegenweer gebracht. Men bereidt zich op een langdurige belegering voor. De 440
door de ring genomen energieke maatregelen geschieden zonder de bevolking te alarmeeren. Zij hebben niets verontrustends en dienen alleen tot beveiliging der bevolking voor het geval de Duitschers erin mochten slagen, de Fransche liniën door te breken.

445 **ZEEGEVECHT BIJ HELGOLAND. — BRITSCHE OVERWINNING.**

LONDEN, 28 Aug. (Reuter.) Door het Persbureau is het volgende communiqué verspreid: Hedenmorgen is een operatie van eenig belang uitgevoerd in de baai van Helgoland. Een sterke afdeeling torpedobootjagers, ondersteund door lichte en gepantserde kruisers, en in samenwerking met onderzeeboten, onderving een aanval van Duitsche kruisers en 450
torpedobootjagers, die de toegangen tot de Duitsche kust bewaakten. De berichten, bij de Admiraliteit tot nog toe ingekomen, geven aanwijzingen, dat de ontmoeting gelukkig en voordeelig is geweest. De Britsche jagers kwamen in scherpe botsing met de Duitsche. De Britsche jagers kwamen in goede orde terug. Er zou er geen één gezonken zijn. Twee Duitsche torpedebootjagers zijn gezonken en een groot aantal beschadigd. 455
Britsche lichte en beschermde kruisers vielen de Duitsche kruisers aan. Het eerste eskader lichte kruisers bracht, zonder zelf groote averij op te loopen, den Duitschen

460 kruiser "Mainz" tot zinken, en het eerste eskader beschermde kruisers deed een
Duitschen kruiser van het type-Köln zinken. Een andere kruiser verdween in den mist,
- het schip was in vlammen gehuld en scheen het zinken. Alle aangevallen Deutsche
465 kruisers werden ook verslagen. Het Britsche eskader beschermde kruisers ontkwam
gelukkig zonder averij aan de bedreigingen van onderzeeërs en drijvende mijnen. Het
eskader lichte kruisers had geen verlies, de lichte kruiser "Amethyst" en de
torpedojager "Laertes" zijn beschadigd. Niet één ander schip heeft belangrijke averij
opgelopen. De verlezene menschenlevens moeten niet belangrijk zijn.

De openbare meening bewerkt.

470 LONDEN, 28 Aug. (Reuter.) Minister Asquith heelt den volgenden brief gericht aan de
Lordmayors van Londen, Dublin en Cardiff en den Lord Provoost van Edinburg: "Het
oogenblik is gekomen om de openbare meening te organiseeren in het grootste conflict,
475 waarin ons volk ooit betrokken is geweest. Ik stel daarom voor, dat er zonder uitstel
meetings zullen worden gehouden in ieder district van het Vereenigd Koninkrijk, om
daar de rechtvaardigheid van onze zaak uiteen te zetten en iedereen erop te wijzen,
dat het noodig is, dat hij zijn plicht doet. Ik verklaar mijzelf bereid, voor zoover
480 mijn andere plichten het toelaten, mede te helpen en mijn medeburgers toe te spreken.
Uw steden hebben het recht te weten, dat zij kunnen rekenen op de medewerking van de
leiders van iedere georganiseerde afdeeling der politieke partijen." Wanneer Asquith
naar Dublin mocht zijnt zal dit de eerste maal zijn, dat een Britsch minister in zijn
officieele qualiteit naar de Iersche hoofdstad komt ten einde daar de zaak van het
Vereenigd Koninkrijk te bepleiten tegenover een buitenlandschen vijand.

Gevolgen van den oorlog voor Engeland.

485 BERLIJN, 28 Aug. (Eigen bericht.) Het Engelsche financieele blad "the Economist"
protesteert tegen Grey's uitlating, dat uit oeconomic standpunt de oorlog aan
Engeland geen nadeel zou berokkenen. Het blad merkt op, dat een vierde van den handel
aan Oost- en Noordzee wordt gedreven, dat de uitvoer naar Duitschland in 1913 was
1220 millioen mark en dat de samenwerking met Duitsch en Fransch kapitaal voorloopig
geëindigd zal zijn. Ook in Noord- en Zuid-Amerika, in China en Japan is de toestand
490 abnormaal. Het blad voorziet groote werkloosheid, verwarring in financieele zaken en
groote stagnatie in de industrie.

De Duitschers in den Kongo.

495 LONDEN, 28 Aug. (Reuter.) Een telegram uit Libreville (hoofdstad van Fransch Kongo)
meldt, dat de Duitschers een aanval hebben gedaan op Belgisch Kongo. De Belgische
regering heeft maatregelen tot verdediging genomen in overleg met de Engelsche
regering en aan Frankrijk daarvan bericht gezonden.

Von Böhm Bawerk. †

500 WEENEN, 28 Aug. (W.8.) Von Böhm Bawerk, president van de Akademie van Wetenschappen
en oud-minister van Financiën, is heden overleden.

Indiërs naar Frankrijk.

505 LONDEN, 28 Aug. (Reuter.) In het Hoogerhuis kondigde Kitchener aan, dat weldra
versterkingen naar het vasteland zullen gezonden worden. De regering heeft besloten
het leger in Frankrijk te versterken door troepen uit Indië. Ieder verlies van ons
leger in Frankrijk, voegde Kitchener erbij, wordt onmiddellijk aangevuld. 12.000 man
staan tot dit doel gereed. Crew, de staatssecretaris voor Indië, verzekerde, dat het
loyaal enthousiasme, thans op te merken in alle klassen in Indië, voor een goed deel
was te danken aan den wensch, dat de Indische soldaten zich zouden kunnen voegen bij
hun Britsche kameraden in Frankrijk, en dat Indië zou teleurgesteld zijn, indien het
510 werd verhinderd zijn contingent te zenden. Niettegenstaande dit beroep op het
Indische leger, zou de kolonie ten volle verzekerd zijn tegen aanvallen van buiten,
terwijl de in Indië door den Britschen tegenweer tegen den niet-uitgelokten aanval op
de verbondenen gewekte geestdrift binnenlandsche moeilijkheden in Indië ondenkbaar
515 maakte.

Na den Dood des Pausen.

Het a. s. Conclave.

520 ROME, 29 Aug. (Speciale dienst van Stefani.) De apostolische ceremoniaris mgr.
Damico deelde aan de kardinalen mede, dat op 31 Aug. in de Paulinische zaal van het
Vaticaan Z. Em. kardinaal Ferrata een plechtige H. Mis van den H. Geest zou opdragen.
Daarna zal de "oratio" plaats hebben de "eligende summo Pontifice" (voor het kiezen
van den Paus). Op denzelfden dag om vijf uur, zullen de kardinalen in dezelfde zaal

bijeenkomen en voorafgegaan door het kruis en onder het zingen van het "Veni Creator" het Conclave binnengaan. Heden zijn vele Italiaansche kardinalen aangekomen. Er zijn er thans 57. De "Giornale d'Italia" verneemt, dat tot biechtvader van de congregatie van kardinalen is benoemd pater Ojetti S. J.

ROME, 29 Aug. (Speciale dienst van Stefani.) Volgens de "Giornale d'Italia" heeft de meerderheid van Kardinalen zich er tegen verzet, dat de verkiezing van den Paus per compromissum zou geschieden. Hetzelfde blad en ook de "Tribuna" gelooven, dat het Conclave van langen duur zal zijn.

Requiem-Mis voor wijlen paus Pius X.

ROME, 28 Aug. (Speciale dienst van Stefani). Bij den lijkdienst in de Sixtijn'sche kapel, voor de zielerust van Pius X, waren aanwezig vier-en-veertig kardinalen, het corps diplomatique bij den H. Stoel, de malthezer-ridders, de Romeinsche adel, prelaten en afgevaardigden van godsdienstige inrichtingen. De H. Mis werd opgedragen door kardinaal Vincenzo Vanutelli, de absoute werd gegeven door de kardinalen Agliardi, Cassetta, De Lai, Falconio en Vincenzo Vanutelli. Onder leiding van Perosi werd uitgevoerd de Requiem-mis, welke door den maestro werd gecomponeerd bij gelegenheid van den dood van Leo XIII.

ROME, 28 Aug. (Speciale dienst van Stefani). Zeer vele uitnodigingen waren voor den lijkdienst in de Sixtijn'sche kapel gezonden, vooral aan den Romeinschen adel en aan verscheidene kloosters. In de Hertogszaal en de koningszaal, waar de kardinalen en de diplomaten moesten passeeren, werden de eerbewijzen gebracht door de Zwitersche en Palatijn'sche garde. Het corps diplomatique was voltallig aanwezig. Begeleid door Zwitersche gardes kwamen de kardinalen de Sixtijn'sche kapel binnen en namen plaats in afzonderlijke gestoelten vóór de katafalk, welke in het midden der kapel was opgericht. Op de katafalk lag de taaar, er om heen brandden tallooze waskaarsen. Aan de vier kanten waren in het Latijn epigrammen aangebracht ter nagedachtenis van wijlen Z. H. Pius X. Rondom de katafalk stonden vier edelwachten in groot uniform.

Men zie verder voor den Oorlogstoestand het Tweede Blad en de Laatste Berichten.

Amsterdam, 29 Aug. 1914.

BUITENLAND.

EEN MERKWAARDIGE PROFETIE.

Bij groote oorlogen plegen legio profetieën voor den dag te komen; maar haar aantal staat doorgaans in omgekeerde rede tot hare betrouwbaarheid. Zoo hoort men thans van voorzeggingen van den Eerbiedwaardigen den Bosco, van den zaligen pastoor van Ars en van wie al niet, allerlei voorspellingen, waarvan men vroeger nooit gehoord heeft. Een voorzegging echter, reeds in het jaar 1854 gepubliceerd omtrent het toekomstig lot van Polen, schijnt ons althans merkwaardig genoeg om heden nog eens te worden afgedrukt. Want hoe weinig waarde men ook moge hechten aan het manifest van den Czaar, dat de herstelling van Polen belooft, - chot [doch?] zal wel niemand ontkennen, dat inderdaad Polen's herstel, ook tegen Ruslands willen in, tot de mogelijkheden behoort wier verwezenlijking uit de huidige wereldworsteling zou kunnen volgen. Ziehier dan den brief, welke in het jaar 1854 eerst door de "Civiltà Cattolica" werd openbaar gemaakt en daarna in vele andere tijdschriften de ronde deed; hij werd gepubliceerd als door den Poolschen Jezuiet pater Gregorius Felkierzamb geschreven aan een Lyonschen priester en bevat het relaas eener verschijning van den toen pas door Pius IX - 5 Juli 1853 - zalig verklaarden Poolschen martelaar Andreas Bobola S. J., door de schismatieken 16 Mei 1657 te Perezdyl bij Pinsk op de wreedste wijze ter dood gebracht. Wij ontleenen de vertaling aan "De Katholiek", deel 26 (jaarg. 1854) blz. 315 v. "In het jaar 1819 leefde in de hoofdstad van Lithuanië zekere Pater Dominicaan met name Korzeniecki. Hij was een heilig priester en beroemd redenaar. Met onvermoeide ijver hield hij den strijd vol tegen de dwalingen van het Grieksche schisma, niet enkel op den kansel maar ook in geleerde geschriften, die hem weldra van wege de Russische regeering het verbod op den hals haalden van te preeken, eenig geschrift uit te geven, ja, zelfs biecht te hooren; dit alles op straf van verbanning naar Siberië. "Zoo goed als gevangen in zijn klooster te Wilna, en tot eenzaamheid en een werkeloos leven in zijn cel gedoemd, sleet hij zijne dagen in het drukkend gevoel van diepe smart, omdat hij niet als vroeger kon arbeiden ter eere Gods aan het heil zijner broeders. "In een dier oogenblikken, waarin het leed met groote kracht zijn ziel doorwoelde - ik kan mij den dag en ook de maand niet meer te binnen brengen, doch het was in het jaar 1819 - opende hij des avonds omstreeks negen of tien uur het raam van zijn klein vertrek,

590 hief toen de oogen ten hemel en stortte uit de volheid van zijn gemoed een gebed tot den Zaligen Bobola, voor wien hij van zijne kindsheid af een bijzondere devotie koesterde, hoewel deze bloedgetuige van Janow destijds door de Kerk nog niet tot de eer der altaren was verheven.

De inhoud zijner bede was nagenoeg de volgende: "Gelukzalige Bobola, roemrijke martelaar, ach, hoevele jaren zijn nu reeds verlopen, sinds gij de wederopstanding 595 van ons rampzalig Polen hebt voorgezegd! Wanneer toch zal uw voorspelling vervuld worden? Beter nog dan aan mij, is het aan U bekend, hoe bitteren haat de scheurmakers ons heilig geloof toedragen. Die doodsvijanden der Katholieke Kerk, gij weet het, zijn thans onze overheerschers, en hun voornaamste toeleg is, onze dierbare natie, waartoe ook gij behoortet, tot ongelooft en scheuring te verleiden. Heilige martelaar, 600 bij het vermogen, hetwelk gij in den hemel bezit, ach, duld niet, dat zulk een smaad kome over uw vaderland, over den bodem, dien gij bewoont hebt. Welaan, bid, verwerf, dat de Almacht, de oneindige Goedertierenheid toch eindelijk zich erbarme over de arme Polen! Dat God hen bevrijde van het juk der vreemde overheerschers. "Dat Polen 605 vrij in de belijdenis van den godsdienst onzer vaders, vrij ook om zijne verdeelde volken te hereenigen, nog eenmaal, als in de dagen der Jagellonen, een zelfstandig rijk uitmake, een rijk, dat waarachtig orthodox is en den Heer Jesus in waarheid onderdanig."

Het was diep in den nacht geworden, toen Korzeniecki zijn gebed eindigde. Hij sloot het raamvenster en zou zich te bed begeven. Maar zie, toen hij zich omkeert, staat in 610 't midden van zijn cel een man van eerwaardige gestalte en spreekt hem toe: "Ik, Pater Korzeniecki, ik ben, dien gij daareven in uw gebed hebt aangeroepen. Doe uw raam nog eens open, en gij zult dingen zien, die gij voorheen nimmer zaagt". Sidderend voldeed de Dominicaan aan het bevel, en hoe groot was zijne verbazing, toen hij niet meer den engen kloostertuin zag met den omheinden muur, maar uitgestrekte, 615 onmetelijke vlakten, die tot den gezichteinder voortliepen. "De vlakte, welke gij voor u hebt", hervatte nu Bobola, "is het gebied van Pinsk, waar ik de eer had voor het geloof aan den Heer den marteldood te sterven. Doch sla den blik nog ééns naar buiten, en dan zult gij leeren kennen, wat gij zoo vurig begeerdet te weten." De Pater voldeed aan dit bevel, en nu was het veld met ontelbare heirlegers overdekt. 620 Russen, Turken, Franschen, Engelschen, Oostenrijkers, Pruisen en nog andere volken, die hij niet wist te onderscheiden, streden daar met eene verwoedheid, waarvan in de bloedigste oorlogen geen voorbeeld is. Korzeniecki wist niet, wat dat alles beteekende, totdat de zalige Bobola het hem verklaarde: "Wanneer na den oorlog, die u daar in een tafereel geopenbaard is vrede zal komen, zal Polen hersteld wezen, en mij 625 zal men als patroon er van eeren".

Deze woorden vervulden Korzeniecki's ziel met vreugde. Hij riep uit: "Maar hoe zal ik weten, mijn heilige Schutspatroon, dat dit visioen niet het spel is mijner 630 verbeelding en dat uw bezoek en uwe profetie niet louter droomen zijn?" Op deze vraag vatte Bobola nog eenmaal het woord op en zeide: "Ik verzeker u de echtheid, het visioen is waar, het heeft grond. Stiptelijk zal alles vervuld worden, wat ik heb aangekondgd. Begeef u thans ter ruste. Ik zal, terbe vestiging van hetgeen gij gehoord en gezien hebt, het merkteeken van mijn hand op uw schrijftafel achterlaten." Dit zeggende raakte de hemeling de tafel aan en was op het zelfde oogenblik verdwenen. De vrome kloosterling bleef geruimen tijd als zonder bewustzijn. Eindelijk 635 tot zich zelven gekomen, stortte hij het overstelpte hart voor God en Zijnen hemelschen vriend in dankzegging uit voor de vertroosting, welke hem in dezen gelukzaligen nacht geschonken was. Toen naderde hij zijne tafel, waar de rechterhand van den heiligen martelaar in het hout stond gedrukt; menigmalen kuste hij dit heilig teeken en begaf zich eindelijk ter rust. Zooras was hij des morgens niet ontwaakt, of 640 hij begaf zich weder naar zijn schrijftafel, om zich te vergewissen, dat het wondermerk er nog was. Toen hem dit gebleken was en de indruk nog even duidelijk in het hout was waar te nemen, was hem geen twijfel meer mogelijk, hij was er van overtuigd, dat de verschijning, welke zijn moed was komen verlevendigen en zijn hart verblijden, wel degelijk hemelsch was. Hij riep daarom alle Paters en broeders van 645 het klooster naar zijne cel en verhaalde, welke gunst hem was ten deel gevallen. Een ieder bezag en onderzocht nu het merkteeken, dat door den gelukzalige ter bevestiging van de waarheid zijner verschijning was achtergelaten. Daar Pater Korzeniecki zeer vriendschappelijk met de Jezuiten verkeerde, wilde hij deze troostrijke gebeurtenis hun niet verborgen houden. Zelf deelde hij ze mede aan de ordeleden van het groote 650 College te Polosk, waartoe ik destijds behoorde, en in een uur van algemeene ontspanning heb ik met eigen ooren het uitvoerig verhaal vernomen van al hetgeen hier schriftelijk door mij is opgeteekend". Nizza, den 13e April 1854. GREGORIO FELKIERZAMB.

655 Men mag over deze profeten denken wat men wil. Maar zeker verdient zij niet met een
minachtend schouderophalen en een spottend lachje van de hand gezet te worden. De
gelukzalige Andreas Bobola S.J. onderstond den 23en Mei 1657 een allerwreedartigste
660 marteldood. Zijn lichaam werd later onbedorven teruggevonden en verspreidde een
allerzoetsten geur. Hij werd door Pius IX z.g. onder het getal der Gelukzaligen
gesteld. Blijkens de dateering 13 April 1854, gaf de pas uitgebroken Krimoorlog, die
Polen's hoop had doen herleven, destijds aanleiding tot de openbaarmaking.
Engelschen, Franschen, Turken en Russen waren sinds 27 Maart in oorlog. Zooals men
weet, bleef de Krimoorlog tot deze natiën beperkt. Pruisen en Oostenrijk zijn er
665 buiten gebleven. Op dit oogenblik zijn echter ook de overige bovengenoemde volken
reeds in oorlog, de Turken alleen uitgezonderd. Maar hoelang zal Turkije den vrede
nog bewaren, vooral wanneer zijn aartsvijand Rusland in het nadeel zou komen.

GEMENGDE BERICHTEN.

De onzijdigheid van Nederland.

670 Aan de "Köln. Volksz." wordt door een Duitscher, die de laatste weken ons land
bereisde, geschreven: "De Hollanders zijn in weerwil van alle antipathieën, die zij
tegen ons hebben, ons niet vijandig gezind. Men moet de Hollanders niet op één lijn
stellen met de Belgen, die reeds lang vóór het uitbreken van den oorlog met de
675 Franschen gemeene zaak maakten. De Belgen wilden hun neutraliteit niet tegen
Frankrijk wel tegen Duitschland verdedigen. De Hollanders daarentegen zouden zich bij
het schenden van hun onafhankelijkheid met dezelfde kracht tegen Engeland als tegen
Duitschland keeren; dat is inderdaad neutraal en geeft ook aanspraak op eerbiediging
der Hollandsche neutraliteit. "Ook hebben de Hollanders aan hun wil, om neutraal en
onafhankelijk te blijven, uitdrukking gegeven door een weluitgerust leger op de been
680 te houden. Op mijn reis door Holland heb ik vele Hollandsche officieren ontmoet, van
wier houding ik niet genoeg lof kan vertellen.

BINNENLAND.

Amsterdam, 29 Augustus.

685 **NEDERLAND EN DE SCHEEPVAART.**

De "Oranje Nassau", van den Kon. West-Indischen Maildienst, is gisteren hier
aangekomen. Te Havre is de mailboot opgehouden door de Fransche havenpolitie, die 4
Duitscher aan boord vond, die zij gevangen nam, ondanks het protest van den
Nederlandschen consul, welke meende dat de passagiers zich op Hollandschen grond
690 bevonden en dus vrij waren, te gaan waar het schip hen bracht. Deze opinie werd door
de Fransche autoriteiten niet gedeeld. Zij plaatsten zich op het standpunt, dat
iedere Duitscher soldaat is en dus een vijand. Bevond deze zich op neutraal terrein,
dan moet hij daar geïnterneerd blijven. Zoo er gevaar bestaat van doorreizen naar het
Duitsche leger, dan mag hij worden aangehouden en mag hem het oorlogvoeren worden
695 belet. Er is ook van onzijdig standpunt voor deze opinie veel te zeggen en de
kapitein van de "Oranje Nassau" vond het bovendien raadzaam om te zwichten voor de 24
gewapenden, die aan boord kwamen en dientengevolge liet hij zijn 4 Duitse
passagiers los. Gevolg hiervan zal nu wel zijn, dat Duitschers niet meer op een
neutraal schip kunnen worden toegelaten, indien dit ten minste gaat in de richting
700 van Duitschland. Een andere quaestie bespreekt de "Daily Cronicle", n.l. de vraag of
Engeland niet alles moet doen om den machtigsten neutralen staat Noord-Amerika te
vriend te houden door zijn schepen met graan ongehinderd naar Nederland te laten
varen, indien dat graan alleen voor Nederland bestemd is. In dat geval behoort het
onder de voorwaardelijke contrabande en mag van buitmaking geen sprake zijn, daar
705 Noord-Amerika zich daartegen ongetwijfeld krachtig zou verzetten, wat tot groote en
nuttelooze moeilijkheden aanleiding zou kunnen geven. Indien Nederland te goeder
trouw verzekert, desnoods waarborgt, dat via Rotterdam geen Amerikaansch of
Canadeesch graan naar Duitschland zal worden verzonden, dan behoort Engeland de vaart
op Nederland niet te bemoeielijken. Het blad dringt aan op een spoedige beslissing in
710 deze en op een besliste instructie der Engelsche admiraliteit, daar het behandelen
dezer zaak op zee niet aan de bevelhebbers der schepen mag worden overgelaten, die
het gewicht hunner handelingen wel eens niet zouden kunnen inzien.
Wij vestigen inmiddels de aandacht erop, dat deze zaak blijkbaar reeds door de
neutrale mogendheden onder de oogen wordt gezien. Graan voor Duitschland zou, in de
715 gegeven omstandigheden, contrabande kunnen zijn. Maar de quaestie schijnt voorhands
slechts van academische waarde. Er moet n.l. in ons land nog zooveel graan (bedoeld
is: tarwe) worden ingevoerd, dat er voor overlading naar elders nog in geen
afzienbaren tijd sprake zou kunnen zijn en de Nederlandsche Regeering gerechtigd is,
in geval er plan voor doorzending zou bestaan, de lading te confisqueeren. Maar
720 bovendien vestigen wij de aandacht op een met medewerking van de Duitse Regeering,

725 en waarschijnlijk op haar verzoek, in het buitenland verspreide bericht, dat ook wij
gister plaatsten, luidende: "Er is in Duitschland een overvloed van voedingsmiddelen.
Duitschland is beter verzorgd dan welke staat ook. De laatste statistieken wijzen op
730 een meerderen invoer dan uitvoer aan tarwe op een verhouding van 320 Duitschland
tegen 939 Engeland. Duitschland voert sedert jaren in groote hoeveelheid rogge naar
het buitenland. Terwijl Duitschland voor meer dan 80 millioen mark aan rogge kan
uitvoeren, kan Rusland dit slechts doen voor een waarde van 50 millioen. Duitschland
voerde uit voor 65 millioen mark meel, terwijl Engeland voor meer dan 100 millioen
735 mark moet invoeren. Geen land ter wereld heeft zulke reservevoedingsmiddelen als
Duitschland. De aardappeloogst was meer dan 54 millioen ton: die van Rusland slechts
35 millioen ton, van Frankrijk slechts 15 en van Engeland nog geen 3 millioen ton."
"In dit bericht is de "tarwe-beweging" wel zorgvuldig uitgeschakeld, maar in een land
waarin men zoo opgeeft van zijn overvloed aan voedingsmiddelen, behoeft aan geen
invoer van nog meer te worden gedacht en behoeft men er allermintst een neutralen
staat om lastig te vallen, die zelf moeite heeft om rond te komen.

STEUN AAN BELGISCHE VLUCHTELINGEN.

Men schrijft ons uit 's Hertogenbosch, dato 28 Aug.: Op initiatief van mr. dr. A. v,
Rijckevorsel heeft zich hier ter slede een comité gevormd, dat zich ten doel stelt
740 steun te verleen aan Belgische vluchtelingen, die naar ons land komen. Dit comité
is samengesteld als volgt: beschermheer jhr. v. d. Does de Willebois, burgemeester;
eere-voorzitter J. Donij, consul van België; voorzitter mr. dr. A. Van Rijckevorsel;
leden: M. Azijnman, mevr. van Baar-van Meerwijk, mevr. Bolsius, mevrouw Caland-van
745 Bommel, mevr. Donij-v. Lanschot, mevr. Friedrichs-de Booy, mevr. Gorissen, mevr.
Kerssenmaekers, mevr. van Lanschot-Laghase de Locht, mej. v. Miert, mevr. v. d.
Mortel-de la Court, mevr. Fr. mrvr. v. d. Voort-Storm, mevr. van Rijckevorsel-de
Bieberstein, mevr. Van Rijckevorsel-Serraris, mevr. Sluyter, mevr. P. Sweens-
Meuwese, mevr. Constant-Tilman en mevr. G. van Zinnincq Bergmann-van Stratum. Dit
750 comité hield heden een vergadering in hotel "Central". De voorzitter, mr. dr. van
Rijckevorsel stelde in zijn openingswoord in het licht, dat dit comité eigenlijk geen
subcomité is van het centraal Nederlandsch Comité tot verschaffing van steun aan
Belgische vluchtelingen, dat zich te Amsterdam heeft geconstitueerd, doch dat het in
overleg met dit centraal comité gelden en goederen, zooals kleeren, inzamelt in naam
755 van het centraal comité, doch met recht om het geïnde hier ter slede te besteden.
Belangrijke gitten zijn reeds toegezegd, waarvan de eerste door Mgr. Van de Ven, ten
bedrage van f300. Het klooster Marienburg in de Postelstraat stelde een dertigtal
bedden in het klooster disponibel, waar gratis logies zal worden verstrekt aan
vrouwen en kinderen, die Belgische vluchtelingen zijn, terwijl zij voor een zeer
760 klein bedragje dezen ook zullen voorzien van voeding. Dr. E. Cordewener werd benoemd
tot secretaris van het comité, mevr. mr. dr. A. van Rijckevorsel tot
penningmeesteres, mevr. Suijling tot magazijnmeesteres. Besloten werd aan Maastricht
een twintigtal vluchtelingen te vragen, die hier onderdak zullen krijgen en voor wie
ook getracht zal worden werk te vinden. De bedoeling is alleen steun te verschaffen
765 aan Belgische onderdanen. Hollanders, die lang in België hebben gewoond, kunnen zich
echter ook aanmelden om steun. De gelden zullen niet door een collecte langs de
huizen of door middel van intekenlijsten bijeengebracht worden, doch meer langs
particulieren weg en door middel van de pers. De heer Gorissen, inspecteur der S.S.,
zal aan de Maatschappij tot Exploitatie van S.S. vrij vervoer vragen per spoor voor
770 deze vluchtelingen. Indien er overvloed komt van toegezonden kleeren ten behoeve der
vluchtelingen, zullen deze kleeren niet opgestapeld worden, doch zal het overvloedige
ter beschikking worden gesteld van het centraal comité te Amsterdam.

STEENKOLENINVOER.

775 Duitschland heeft steenkolenuitvoer naar Nederland slechts voor enkele afzonderlijke
ladingen, waarvoor verlof moet zijn gekregen, toegestaan, zoodat van onbepekten
uitvoer geen sprake is.

MINISTERRAAD.

780 De Ministerraad hield gisteren en heden een buitengewone vergadering.

HOFBERICHT.

Het Huis Ten Bosch wordt in gereedheid gebracht voor een eventueel verblijf van het
Hof aldaar in September.

785 De Duitsche gezant heeft gisteren een bezoek gebracht aan het interneeringsdepôt te
Alkmaar.

De minister van oorlog bezocht gisteren het infanteriedepot te Alkmaar en woonde

aldaar de oefeningen bij.

OOSTENRIJKSCHE REIZIGERS.

790 De Oostenrijk-Hongaarsche gezant baron Von Giskra vertrok hedenochtend van 's
Gravenhage naar Vlissingen, ten einde in die haven tegenwoordig te zijn bij de
aankomst uit Engeland van een 100-tal Oostenrijksche dames, die over ons land en
Duitschland naar haar vaderland terugkeeren en aan wie bij haar doortocht
795 faciliteiten en bijstand van het gezantschap verleend worden.

INTERNEERINGSDEPOT VAN PAARDEN.

Te Haarlem zijn in de gebouwen van de werf Conrad 41 paarden gestald van
geïnterneerde militairen.

800 **LUIK-MAASTRICHT.**

De minister van Waterstaat deelt in de "St.-Ct." mede, dat het kanaal van Luik naar
Maastricht en de Zuid-Willemsvaart van Maastricht naar 's Hertogenbosch weder kunnen
worden bevaren.

805 **BELGISCHE DESERTEURS.**

Het consulaat-generaal van België bericht, dat in opdracht van den Belgischen
Minister van Buitenlandsche Zaken er aan herinnerd wordt, dat bij de wet van 4
Augustus amnestie verleend wordt aan deserteurs, die weer in het Belgisch leger
810 treden; de uiterste datum, waarop zulks geschieden kan, is 4 September.

STEENKOLEN.

Naar "Het Vad." van zeer bevoegde zijde verneemt, zijn de 100 waggons steenkolen,
welke thans dagelijks uit Duitschland in ons land worden ingevoerd, uitsluitend
bestemd voor de spoorwegen.

815

Vliegmaschine waargenomen.

Men seint ons uit Oostburg: Omstreeks halftwee werd gister een vliegmaschine boven een
gedeelte van het land van Cadzand waargenomen. Deze vloog te hoog om te onderscheiden
tot welke nationaliteit ze behoorde. Zij verwijderde zich in de richting van België.

820

Levensmiddelenvervalsching in verband met den oorlog.

In het "Maandblad tegen de Vervalschingen" schrijven dr. Van Hamel Roes en Harmsens
het volgende: In deze verschrikkelijke tijden, waarin bij de menschheid helaas het
dierlijke element hoogtij viert, achten wij het onzen plicht te wijzen op een niet
825 veel minder afschuwelijk verschijnsel bij niet met de wapens strijdende personen,
namelijk het eventueel misbruik maken van de omstandigheden, om zich - óók ten koste
van tal van behoeftigen - op onrechtmatige wijze te bevoordeelen. Wij bedoelden in
het bijzonder de vervalsching of vermindering van waardevolle bestanddeelen van die
levensmiddelen, welke door de droevige tijdsomstandigheden tijdelijk gestegen zijn,
830 en door de zoo prijzenswaardige maatregelen onzer Regeering tegen billijke noteringen
verkocht moeten worden. Waar derhalve de winst betrekkelijk klein of in ieder geval
niet onrechtmatig groot mag zijn, daar is helaas te onderstellen, dat gewetenlooze
personen het zullen trachten te vinden hetzij in een vermindering der qualiteit of in
een loonnende en verzwegen vermenging met minderwaardige bestanddeelen. Overtuigd van
835 de noodzakelijkheid, dat vooral in deze ernstige tijden ieder naar zijn krachten
behoort bij te dragen, om de goede orde van zaken te steunen, stelt de Redactie van
het "Maandblad", zoolang deze noodtoestand bestaan zal, ieder in de gelegenheid, om
zich deer kosteloos chemisch onderzoek - voor eigen zekerheid - te overtuigen van de
hoedanigheid der waren, welke van overheidswege tegen de daarvoor vastgestelde
840 prijzen verkocht moeten worden. De koopers behooren slechts den naam van den
verkooper en den aard der waren, met hun adres, op te geven aan het Bureau der
Redactie: Keizersgracht 800, Amsterdam, waarna van harentwege de monsters gekocht en
onderzocht worden. Het spreekt van zelf, dat alleen bij twijfel aan de deugdelijkheid
der waren deze opgave behoort te geschieden, ten einde onnoodig werk te voorkomen.
845 Indien opzettelijke vervalschingen geconstateerd worden, zullen deze met de namen der
fabrikanten of leveranciers in het "Maandblad" gepubliceerd worden.

Wee den overwonnene!

850 Wat Frankrijk door den oorlog van 1870 verloor, zal niet in de schaduw kunnen staan
van het nadeel, dat bij het einde van dezen titanenstrijd de overwonnene, wie hij ook
zij, zal ondergaan. Het spreekt van zelf, dat de verliezende, het grootste aantal
gesneuvelden zal te boeken hebben. Volgens de opgave van den Duitschen generalen

855 staf, waarmee die van dr. Engel, directeur van het statistisch bureau te Berlijn
ongeveer overeenkomt, verloor het Duitse leger tijdens den oorlog van 1870, 40,890
aan gesneuvelden, terwijl gewond werden 88.488 manschappen. De verliezen, door de
Franschen geleden, waren veel aanzienlijker. G. Hanotaux deelt daarover in zijn
"Histoire de la France Contemporaine" de volgende cijfers mee: Volgens een
860 berekening, die, naar hij zegt, zeker verre beneden de werkelijkheid is, zouden er in
de Fransche legers 139.000 dooden en 143.000 gewonden geweest zijn, terwijl bovendien
wegens verschillende ziekten 339.421 man in de hospitalen verpleegd zijn. Men kan
zich deze hooge cijfers aan den kant der Franschen verklaren, wanneer men bedenkt,
dat b.v. te Wörth een vijfde der strijders sneuvelde. Te Metz had men, vóór de
capitulatie, van een effectief van 168.000 man verloren: 25 generaals, 2.099
865 officieren en 40.339 soldaten, samen 42.463 dooden, meer dan een vierde van het
geheel.

De in Zwitserland opgesloten Hollanders.

Aan de moeilijke reis door Deutschland ging – zooals men zal begrijpen – een angstig
en kommervol verblijf vooraf. Zij, die zich voor geruimen tijd in de bekendste
870 Zwitsersche Kurorten hadden opgesloten, waren aangewezen op het verzilveren hunner
reiswissels. Die bron van inkomsten zagen zij nu eensklaps afgesloten en zich
gedwongen tot groote beperking in hunne uitgaven, te leenen van met specie gezegende
landgenooten en crediet te vragen aan de hoteliers, die in 't algemeen daarvoor wel
te vinden waren. Te Kandersteg zagen de aldaar vertoevende Hollanders zich
875 genoodzaakt, een onderkomen te zoeken in 't Schweitzer Hof, de eenige inrichting,
waarvan de beheerder geneigd bleek de bijna-dakloozen op te nemen en te verzorgen. Op
allerlei manieren reageerden de slachtoffers van den oorlog, toen een ieder duidelijk
den neteligen toestand beseftte en geen middel kende, om er uit te komen. De twijfel
aan een mogelijke verlossing werd nog verhoogd door het hierboven aangeduid
880 geldgebrek, dat talrijke gegoeden momenteel tot den bedelstaf bracht. Men zag zich nu
opeens geplaatst voor het schrikbeeld: geen geld, geen wijn, sigaren of andere
versnaperingen, misschien zelfs geen eten. Was het mannelijk deel somwijlen van
meening, dat in deze bange tijden een glas bier, wijn of cognac de aangewezen
885 medicamenten mochten heeten, om den verloren moed te herwinnen, de wederhelpt voerde
daartegen aan, dat men zich in nood moest beperken tot de allernoodzakelijkste
levensbehoeften; alles wat daarbuiten lag, diende onder de weeldeartikelen te worden
gerangschikt. Ook het ondernemen van bergtoeren werd in die dagen van spannend
afwachten door velen achterwege gelaten en zij, die voor een tochtje wel te vinden
waren, werden voor roekeloozen en onbegrijpelijke optimisten uitgemaakt.

890

De Russen in Oost-Pruisen.

RIGA, 28 Augustus. (Reuter.) Het regelmatig postverkeer met de steden in Oost-
Pruisen, welke door het Russische leger zijn bezet, is hersteld, o.a. met Insterburg.
Postpakketten uit deze steden aangekomen, waren voorzien van Russische postzegels.

895

DUITSCH OVERWINNINGSBERICHTEN.

BERLIJN, 28 Aug. (W. B.) De groote generale staf meldt uit het groote hoofdkwartier:
Het Engelsche leger, waarbij zich drie Fransche territoriaal-divisies hadden
aangesloten, is ten Noorden van Saint-Quentin volkomen verslagen. Het bevindt zich in
900 vollen terugtocht op Saint-Quentin. Verscheidene duizenden gevangenen, zeven
veldbatterijen en een zware batterij vielen in onze handen. Ten Z. O. van Mezières
zijn onze troepen in voortdurende gevechten over een breed front de Maas
overgetrokken. Onze linkervleugel heeft na een gevecht van negen dagen in de bergen
de Fransche bergtroepen ten Oosten van Epinal teruggedreven en trekt verder
905 zegevierend voort. De Burgemeester van Brussel heeft aan den Duitschen commandant
medegedeeld, dat de Fransche regeering aan de Belgische verklaarde, haar onmogelijk
ergens bij een offensieve beweging te kunnen steunen, daar zij zelve geheel en al
gedwongen was tot het aannemen eener verdedigende houding.

Het Fransche socialistische patriotisme.

PARIJS, 28 Aug. (Reuter). De socialistische partij in Frankrijk heeft een manifest
gepubliceerd, waaruit het meest vurige patriotisme spreekt en waarin verklaard wordt,
dat de socialistische ministers zullen trachten een algemeene gewapende volksbeweging
te bewerken, teneinde te bewijzen, dat de democratie besloten is te strijden tot het
915 uiterste, overtuigd als zij is, dat er niet enkel gestreden wordt voor het land, maar
ook voor de vrijheid, de beschaving, en voor den eerbied voor de wetten, voor den
voortgang en de menschheid.

Laatste Berichten.

920 **DE RUSSEN IN OOST-PRUISEN VERSLAGEN.**

BERLIJN, 29 Aug. (W. B.) De groote generale staf meldt: "Onze troepen in Pruisen, onder bevel van generaal Von Hindenburg, hebben de van Narew opdringende Russische legermacht ter sterkte van 5 legerkorpsen en 3 divisies cavalerie in een driedaagsch gevecht in de streek Gildenburg-Ortelsburg verslagen en achtervolgen hen thans over
925 de grens. Generaalkwartiermeester Von Stein". (Ortelsburg ligt ten Zuiden van Allenstein, welke laatstgenoemde plaats de Russen, volgens officieele berichten uit Sint Petersburg, bezet hebben, terwijl zij zelfs verder heeten voort te rukken op Thorn. Of ook de Russische officieele berichten onbetrouwbaar zijn? Red.)

930 **De Oostenrijksche vloot.**

ANTIVARI, 29 Aug. (Reuter). In de wateren van Cattaro wordt de aanwezigheid gesignaleerd van drie Oostenrijksche pantserschepen van het "Monarch"-type, van drie kruisers van den tweeden rang, van een twaalftal torpedobooten en verschillende handelsvaartuigen, ingericht tot transportschepen.

935

Fransche berichten.

PARIJS, 29 Aug. (Reuter.) Een bericht van den minister van Oorlog, dato 28 Aug., meldt, dat de toestand aan het front dezelfde is als gisteren. De Duitschers schijnen hun opmarsch vertraagd te hebben. Aan beide zijden zijn ontzaglijke verliezen
940 geleden.

PARIJS, 29 Aug. (Reuter). De "Liberté" zegt, dat de strijd in het Noorden minder heftig is geworden. Reizigers verhalen, dat de Duitschers in Noordelijke richting zijn teruggeworpen.

945

De Russen in Oost-Pruisen.

LONDEN, 29 Aug. (Reuter). Een officieel bericht uit Sint Petersburg, gedateerd van heden, bevestigt de bezetting van Allenstein na een gevecht van drie dagen. De offensieve beweging der Russen wordt krachtig voortgezet.

950

Turksche geestdrift.

KONSTANTINOPEL, 23 Aug. (Wolff-bur.) Evenals de overwinning der Oostenrijk-Hongaarsche legers bij Krasnik heeft ook die der Duitsche troepen over het geheele front van Maubeuge tot het Zuiden der Vogezen levendige geestdrift gewekt tij de
955 Turken. Het blad "Tertschumaihakikat" bespreekt de beteekenis der overwinningen, die beslissend zijn over den afloop; het blad meent, dat ongetwijfeld de Duitschers binnen veertien dagen in Parijs zullen zijn.

De Fransche lezing over de nederlaag.

PARIJS, 29 Aug. (Reuter). De toestand is niet veranderd. Over het geheele front is de opmarsch der Duitschers aanmerkelijk vertraagd. Aan beide zijden is dagen achtereen gestreden en is men vermoeid; aan beide zijden zijn de verliezen ontzettend, maar de Duitschers hebben het meest geleden. Een gevangene verhaalt, dat twee regimenten, het 112e en het 148e, tot één zijn samengesmolten, welks effectief thans nog slechts 60
965 man bedraagt.

DE OORLOG.

De nederlagen der Fransch-Engelsche legermacht. — Leuven verwoest! — De opmarsch der Russen. — Nederland's neutraliteit. — Een Duitsch protest.

970

De nederlagen der Fransch-Engelsche legermacht.

De Engelsche troepen hebben voor hun Fransche bondgenooten en kameraden gedaan wat zij konden — en de regeering te Londen zendt, naar uit Engelsche bron verluidt, nog dagelijks nieuwe kleine legerafdeelingen over het Kanaal — doch zij konden niet veel!
975 Zij vermochten in geen enkel der tot dusverre geleverde groote gevechten de Franschen aan een overwinning te helpen of voor een geduchte nederlaag te behoeden. Noch bij Dienenhofen, noch bij Longwy, noch op de linie Valenciennes-Maubeuge, noch op die van Mezières-St. Quentin, noch elders in de Vogezen. Wel heeft minister Asquith gisteren in het Lagerhuis onder toejuichingen der afgevaardigden het volgende telegram
980 voorgelezen van generaal French: "In het gevecht van Woensdag j.l. werden de Britsche troepen aangevallen door vijf Duitsche legerkorpsen, twee cavalerie-divisies, een reserve-korps garde cavalerie en een tweede cavalerie-divisie. Een gedeelte van ons leger had zwaar te lijden onder den cavalerie-aanval, een ander van onze legerkorpsen, dat op den rechterflank werd aangevallen, bracht den vijand zware

985 verliezen toe. De houding der Britsche troepen was in alle opzichten
bewonderenswaardig en de Fransche legerbevelhebber Joffre heeft ons telegrafisch zijn
gelukwensen aangeboden en hartelijken dank gebracht voor onzen krachtigen steun aan
de Franschen." Doch het resultaat van de gevechten, door de bondgenooten geleverd
990 tegen de onweerstaanbaar opdringende macht der Duitschers is tot nog toe niets anders
geweest dan een reeks gemeenschappelijke nederlagen, die op dit oogenblik voor de
Duitschers een omtrekkende beweging van den Noordelijken Franschen vleugel en een
voortdringen naar Parijs in een streek zonder forten – in het Westen – mogelijk heeft
gemaakt. De Deutsche bladen jubelen over de jongste zegepralen en verklaren door het
resultaat van de slagen bij St. Quentin en Mezières den veldtocht op het westelijk
995 oorlogsterrein reeds gewonnen.
Zij putten zich uit in loftuizingen op de beteekenis der negendaagsche gevechten, een
beteekenis, zegt de "B.Z.am Mittag", welke die van den volkerenslag bij Leipzig en
van alle veldslagen der wereldgeschiedenis verre overtreft! De "Lokal. Anzeiger"
meldt omtrent den loop der operaties in het Noorden van Frankrijk eenige
1000 bijzonderheden. "Op den linkervleugel der verbonden legers zegt het blad, stonden de
Engelschen bij Maubeuge. Nadat de Engelsche cavaleriebrigade ten Oosten van Maubeuge
verslagen was, wordt Kamerijk aangegeven als het noorden van het Deutsche
aanvalsfront. Dit bewijst, dat het voor de Engelschen onmogelijk is naar het Noorden
uit te wijken. Cijfers ontbreken nog. Daar echter aan het leger van generaal von
1005 Kluck was opgedragen, de Engelschen bij Maubeuge aan te vallen, vermoeden wij, dat
deze veel meer troepen hebben geland dan bekend was. De Engelschen werden verslagen,
daarna ten Zuid-Westen van Maubeuge opnieuw aangevallen. De legers van v. Bülow en
baron Hauser drongen vervolgens het Belgisch-Fransche leger, ter sterkte van ongeveer
acht legerkorpsen, uit den driehoek. Sambre–Namen–Maas in oostelijke richting voorbij
1010 Maubeuge, zonder zich voorloopig om die vesting te bekommeren. Eerst toen de slag
geslagen was, werd begonnen met den aanval op Maubeuge." A quand la debacle! Wanneer
zal nu het beleg van Parijs volgen? Terwijl de Duitschers onstuimig voorwaarts
dringen – in het Oosten hebben zij gisteren ook al weer Manonvillers, een zeer sterk
fort, bij Lunéville bezet – doet de Fransche regeering haar best om een paniek te
1015 voorkomen en onder volk en leger den moed erin te houden. Gisteren heeft zij een
manifest uitgevaardigd, waarin wordt verzekerd, dat het land kan rekenen op de
waakzaamheid en de geestkracht der regeering. Het land wijdt al zijn zielskrachten
aan de verdediging, en de regeering weet, dat zij op het land kan rekenen. "Wij
hebben een vaste strijdmethode en een vasten wil en zullen zegevieren", aldus eindigt
1020 het stuk. In dien geest luidt ook een mededeeling van de Britsche legatie te 's
Gravenhage: "De Fransche krijgsoperatiën welke zich over een afstand van ongeveer 250
mijlen uitstrekken, hebben eenige wijzigingen noodzakelijk gemaakt in de opstelling
onzer troepen, die thans een sterke linie bezetten, teneinde de Deutsche voorhoede af
te wachten, aan beide flanken gesteund door het Fransche legers. Het moreel der beide
1025 verbonden legers blijkt uitstekend te zijn en er is geen twijfel of zij zullen zich
dapper houden in de stellingen welke zij thans innemen".
Daaraan twijfelt niemand ter wereld! Aan dapperheid ontbreekt het noch Franschen noch
Engelschen. Daar zullen, evenals in 1870 door de Franschen alleen, thans aan de zijde
der verbondenen, wonderen van dapperheid en crânerie worden verricht. Waaraan
1030 ontbreekt het dan wel? Helaas, misschien aan al het overige. Aan macht van getal, aan
macht van geniale leiding, aan macht van stalen volhardingsvermogen, aan al die
factoren, welke het Germaansche van het Fransche ras onderscheiden evenals de
Fransche monumenten in conceptie en gratievolle uitvoering afsteken tegen de
ontzagwekkende kolossale Denkmals-gevaarten, waarmede Duitschland zijn gebied overdekt
1035 heeft. Maken de berichten betreffende de krijgsoperaties uit Frankrijk een
ontzagwekkenden indruk, maar toch getemperd door het bewustzijn dat deze gevechten
geleverd worden volgens de regelen der krijgskunde – wat men uit België verneemt,
wekt droefenis en is afgrijselijk. Daar woeden wreedheid en wraak in hun meest
huiiveringwekkende verschijningsvormen! Generaal Von Moltke laat in een dagorder uit
1040 het groote hoofdkwartier bekend maken dat van den scherpen vorm dien de oorlog tegen
de Belgen verkregen heeft, dezen zelve de schuld zijn door het schieten van burgers
op Deutsche soldaten. Het is mogelijk, doch de wraak welke de Duitschers daarover
nemen, is dan ook vreeselijk. Niet alleen dat zij Mechelen, een open, onverdedigde
stad, beschoten hebben, doch

1045

Leuven is tot één hoop asch geworden!

Het bericht over dit verschrikkelijke feit werd het eerst wereldkundig gemaakt door
het Londensche Persbureau. De Duitschers hebben de stad in brand gestoken. De gruwel
der verwoesting is erover neergestreken. "Op hetzelfde oogenblik," aldus meldt de
1050 oorlogscorrespondent van de "Vossische Zeitung" "dat de uitval uit Antwerpen plaats

had, opende plotseling de tot dusverre kalme bevolking van Leuven uit alle vensters, uit kelders, van de daken af een geweer of pistoolvuur op de geen kwaad vermoedende Duitse schildwachten, kolonnes en doortrekkende troepen. Er ontstond daarop een vreeselijk handgemeen waaraan de geheele burgerbevolking deelnam. Binnen korten tijd slaagden onze soldaten erin meester van den toestand te worden. Deze verraderlijke aanval heeft echter bloed gekost. De eisch van zelfbehoud vorderde, dat op de zware schuld, die Leuven op zich had geladen, dadelijk de straf volgde, zoodat thans van de stad, die zooveel schatten aan architectuur en kunst bevatte, niet veel meer over zal zijn". De "Lokal-Anzeiger" acht het begrijpelijk dat het garnizoen van Antwerpen een uitval deed op de troepen, die de stad omsingelden, welke uitval echter met groote verliezen werd teruggeslagen. Doch niet te begrijpen is, zegt het blad, dat de burgerbevolking in België de militairen nog steeds aanvalt. "Dat dientengevolge de oude, prachtige stad Leuven is verwoest, is niet de schuld van het Duitse leger, zooals in het buitenland wordt beweerd, maar blijkbaar van de bevolking zelf." Doch de Belgische regeering geeft omtrent de aanleiding tot Leuvens verwoesting een geheel andere lezing en ontkent ten stelligste hetgeen de Duitse bladen zoozeer laken, n.l. de omstandigheid dat de burgers op de Duitse soldaten geschoten zouden hebben. Ziehier daaromtrent een mededeeling – dato 28 Aug. – van de Britsche legatie te 's Gravenhage: "Van den Belgischen minister van buitenlandsche zaken is door den Belgischen gezant in Londen een telegram ontvangen, gedateerd 28 Augustus 1914. Dit werd aan de Britsche regeering medegedeeld en luidde als volgt: Dinsdagavond trok een Duitsch legercorps, na een nederlaag te hebben geleden, in wanorde terug naar de stad Leuven. Duitschers op wacht aan den ingang van de stad, die het karakter van dezen inval verkeerd begrepen, vuurden op hun op de vlucht geslagen landslieden, daar zij hen aanzagen voor Belgen. Ondanks alle onkentenissen van de autoriteiten, beweerden de Duitschers, om hun vergissing te dekken, dat het de inwoners waren, die op hen gevuld hadden, terwijl de inwoners meer dan een week geleden ontwapend waren, met inbegrip van de politie! Zonder onderzoek en zonder naar eenig protest te luisteren, kondigde de Duitse bevelhebber aan, dat de stad onmiddellijk zou worden verwoest. Den inwoners werd bevolen hunne woningen te verlaten. Een gedeelte der mannen werd gevangen genomen, vrouwen en kinderen werden in treinen gezet, waarvan de bestemming onbekend is. Soldaten, voorzien van bommen, staken alle deelen van de stad in brand. De prachtige kerk van St. Pierre, de universiteitsgebouwen, de bibliotheek en de wetenschappelijke instellingen werden aan de vlammen overgeleverd. Verscheiden notabelen werden doodgeschoten. "Zoo is deze stad van 45,000 inwoners, de intellectueele hoofdplaats van de zuidelijke Nederlanden sinds de 15e eeuw, thans niet meer dan een hoop asch. Dit vergrijp tegen de wetten der menschheid is zonder precedent in de geschiedenis." Inderdaad, een verschrikkelijke gebeurtenis, te erger en te meer bejammerenswaard, indien bij nader onderzoek blijken mocht dat de Duitse bevelhebber zich werkelijk vergist heeft! Mechelen, de open, onverdedigde stad, is nog niet veroverd, doch zooals we reeds met een enkel woord meldden, toch reeds beschoten. Vrijdag, zoo luidt een officieel bericht van de Belgische regeering, was de stad gedeeltelijk bezet door Duitse infanterie en artillerie. 's Namiddags trok de vijand zuidwaarts terug. De beschieting werd om 4 uur hervat met vier granaten ongeveer per kwartier. De vijand heeft insgelijks op een tiental kilometer afstand Lier en Heyst op den Berg, een open en niet militair bezette plaats, beschoten, twee operaties die geen krijgskundige redenen en geen ander doel hadden dan de burgerbevolking schrik aan te jagen en naar Antwerpen te drijven. België lijdt dus – veel meer nog dan Frankrijk – onder de verschrikkingen en de gruwelen van den oorlog en van de wraak zijner vijanden. Omtrent de ontruiming van Namen meldt de Belgische regeering dat de legerdivisie, welke de tusschenruimten der Namensche forten bezette, in goede orde teruggetrokken is en zich bij de Fransche linie gevoegd heeft. "Profiteerend van de les, ontvangen te Luik, waar zij bekennen 40.000 man te hebben verloren, zijnde ongeveer een legerkorps, hebben de Duitschers geen plotselingen aanval op Namen aangedurfd, maar den tijd genomen om zwaar belegeringsgeschut aan te voeren. Een stelselmatige beschieting van forten en tusschenruimten is begonnen. De beschieting werd uiterst krachtig zonder tusschenpoozen gedurende 48 uren volgehouden. Gevolg: een groote verspilling van munitie. De stad zelve heeft weinig geleden."

DUITSCH PROTEST.

In verband met de verwoestingen van Mechelen en Leuven is van belang het volgende protest van het Duitse hoofdkwartier. Het luidt aldus: "Het Duitse legerbestuur protesteert tegen de berichten, verspreid door de vijanden van Duitschland, over wreedheden, waaraan de Duitschers zich in den oorlog schuldig zouden hebben gemaakt.

1120 Waar hardheden en strenge maatregelen noodig zijn geweest, waren deze het gevolg van
het feit, dat de burgerbevolking, ook vrouwen, de Duitsche troepen verraderlijk
overviel en dat gruwelijke wreedheden aan gewonden zijn gepleegd. De
1125 verantwoordelijkheid voor den scherpsten vorm, dien de oorlog heeft aangenomen, rust
alleen op de regeeringen der door Duitschland bezette plaatsen, die de burgers hebben
voorzien van wapens en hen ophitsen tot deelneming aan den strijd. Waar de bevolking
zich heeft onthouden van vijandelijke handelingen, zijn door de Duitschers noch
1130 menschen gemolesteerd, noch eigendommen beschadigd. De Duitsche soldaat is geen
brandstichter of plunderaar, hij voert alleen oorlog tegen het vijandelijke leger.
Het bericht in buitenlandsche bladen, dat de Duitschers de bevolking van het land in
het gevecht voor zich uit zouden hebben gedreven, is een leugen en zal door ieder,
die het hooge beschavingspeil van het Duitsche volk, ook als zoodanig gebrandmerkt
worden. Get. v. Moltke."

1130 **De opmarsch der Russen.**

In strijd met alle Oostenrijksche berichten, die de operaties der Russen voorstellen
als één en al fiasco, komen uit Londen louter Russische overwinningsberichten. Daarin
1135 wordt verzekerd, dat de Russen de Oostenrijkers met snelheid teruggedrijven, na eerst
de vijandelijke achterhoede over de rivier Zleta te hebben gejaagd. Zij hebben – dit
bericht komt van den Russischen ambassadeur te Londen en is dus hoogst officieel – de
belangrijke stad Allenstein ingenomen na de ter versterking van het garnizoen
gezonden Duitsche troepen te hebben teruggeslagen. Ook in Galicië, waar een
1140 Oostenrijksch regiment gedecimeerd werd, dringen de Russen gestadig voort. En, zegt
een telegram uit Sint Petersburg aan "Daily Chronicle", de nederlaag der Duitschers
begint te gelijken op een paniek en de bevolking vlucht in grooten getale naar
Berlijn. Zooals men weet, werd officieel reeds de inneming gemeld van Tilsit. De
Russische cavalerie rukt onder bevel van generaal Rennenkampf aan op Thorn, de
1145 vesting van de fortenketen tusschen Dantzig en Posen. Daar zal dan de eerste – en
misschien reeds de beslissende – ontmoeting plaats hebben tusschen de Duitsche en de
Russische strijdmachten, welke laatste tot dusverre vrij gemakkelijk werk hadden en
thans voor de eerste Oostelijke Duitsche verdedigingslinie komen te staan.

1150 **DE NEUTRALITEIT VAN NEDERLAND.**

De openbare meening wordt in deze dagen wel zeer bewerkt. Voor ons land is daarbij
van beteekenis, wat men denkt omtrent Nederlands neutraliteit. Dat men hieromtrent de
meest onware berichten heeft gelanceerd, vooral in de Fransche en Belgische pers
hebben wij reeds meermalen aangewezen. Thans is het weer de "Echo de Paris", welke
1155 onzen naam in verdenking brengt. Het blad insinueert, dat Nederland Duitschland
voorziet van proviand, zool niet openlijk, dan toch door smokkelhandel, welke de
regeering oogluikend toelaat! En het eischt, dat middelen worden gevonden, om het
clandestien voor Duitschland ingevoerde graan aan te houden. De "Times" is kalmer.
Het blad verlangt eveneens dergelijke middelen aan te wenden, al voorziet het ook de
1160 daaraan verbonden moeilijkheden. Overigens schrijft het: "Nederland heeft tot dusver
strikt zijn plichten als neutrale mogendheid vervuld en wij zijn overtuigd, dat het
de oprechte begeerte en bedoeling van dit land is, die plichten tot het einde te
vervullen. Of Duitschland het echter zal toestaan dit te doen zal moeten worden
afgewacht. Na de behandeling, die België heeft ondergaan, begrijpt de geheele wereld,
1165 dat de eenige reden, waarom Duitschland de Nederlandsche neutraliteit niet heeft
geschonden, deze is, dat het meent hierin voordeel te moeten zien. Indien Duitschland
het voordeeler zal achten om zijn verplichtingen en verzekeringen jegens Nederland
te schenden, zal het die eenvoudigweg vertreden met gelijke cynische minachting van
de rechten van anderen, als het in het naburig koninkrijk toonde. Zeker, het heeft
1170 Nederland nog niet als vijand behandeld en hoewel we wel mogen aannemen, dat
Nederland zijn neutraliteit handhaaft onder zeer moeilijke omstandigheden en onder
zwaren druk van zijn eigendunkelijken buurman om toegevend te zijn jegens nu niet al
te duidelijke schendingen van zijn verplichtingen, over het geheel is die
neutraliteit eerlijk en oprecht gehandhaafd."

1175 **Het nieuwe Duitsche geschut.**

Wat een vijftal dagen geleden een onzer eer respondenten meedeelde over de
geheimzinnigheid, waarmee in Duitschland het zware belegeringsgeschut werd
vervaardigd, dat thans plotseling met zoo vernietigend resultaat vijandelijke
1180 vestingen beschiet, wordt thans officieel door de Duitsche regeering aan de pers mee
gedeeld. De zware veldartillerie, welke te Luik en nu weer te Namen zulke geweldige
verwoestingen heeft aangericht, bleef tot hetlaatje oogenblik aan het buitenland
volslagen onbekend, hoewel een groot aantal personen aan de vervaardiging der

1185 kanonnen is werkzaam geweest, werd het geheim niet geschonden, zoodat de vijand van het bestaan der kanonnen pas vernam, toen het de geweldige uitwerking daarvan ondervond.

Waar blijven de vloten?

1190 In een artikel van de "Times" wijst de maritieme medewerker van dit blad het Engelsche volk er op, dat het moet begrijpen, dat het evengoed een jaar of nog langer, dan wel een paar maanden kan duren voor het van eenige beslissende gebeurtenis op zee zal hooren. De schrijver herinnert aan Napoleons plannen een eeuw geleden en zegt dan: wat honderd jaren geleden geschiedde, kan weer gebeuren. "Wij zullen wellicht aan den overkant van het Kanaal weder een macht zien, wachtend om ons te overvallen. Als dit zal gebeuren, behoeft dat geen reden te zijn voor
1195 verwondering, noch voor bange vrees. Maar we moeten voorbereid zijn en als onze voorvaderen stand houden als een natie in wapenen. In vele opzichten zijn we beter af dan zij waren, om als we ons als mannen gedragen, zullen we evenals zij mogen hopen, dat de bedreiging voorbij gaat. Bijna alle uitvindingen van de laatste honderd jaren, die voor de oorlogvoering ter zee kan worden toegepast, is van voordeel voor de vloten van dit land. De draadlooze telegraphie heeft ons een middel gegeven tot snelle communicatie van onberekenbaar voordeel. Onze schepen varen snel, onafhankelijk van weer en wind. Al die hulpmiddelen van de slagvloot, torpedo's, onderzeeërs en mijnen, door de overheerschende zeemacht gebruikt, maken een poging om een legermacht over het Kanaal te zenden tot een zeer gewaagde onderneming."
1200
1205 Natuurlijk hoopt de "Times", dat het succes zal zijn aan de zijde der Britsche troepen, die op het vasteland strijden, zoodat het gevaar voor een invasie in het geheel niet zou bestaan, maar macht dit ooit dreigende worden, dan zal er nog altijd de vloot zijn, waarop men mag vertrouwen. Intusschen echter, merkt de medewerker van de "Times" op, zal men, zoolang de Keizer geen order geeft aan zijn vloot om in actie te treden, zich moeten vergenoegen met de zeer schaarsche inlichtingen omtrent het doen en laten van "onze" zeelieden, die zich, zooals uit zijn mededeelingen blijkt, voorloopig beperkten tot het schoonhouden van de wereld-zeeën van Deutsche oorlogsbodems en kaapvaarders. Omtrent de concentratie en plannen van de Engelsche vloot verneemt men, natuurlijk, uit dit artikel van de "Times" niets. Alleen echter
1210
1215 kan men er uit opmaken, dat van de Britsche vloten vooreerst nog geen actie op groote schaal zou zijn te verwachten, zoolang nog Deutsche schepen zich buiten de Deutsche wateren bevinden.

GEMENGDE BERICHTEN.

1220 **Het Raadsel der Luiksche Forten.**

Terwijl de Duitschers dagen en dagen lang beweerden, dat alle fortten van Luik in hun bezit waren, publiceerde de Belgische regeering officieel, zelfs nog luttele dagen terug, dat er nog fortten stand hielden. Ter oplossing van dit raadsel kan dienen hetgeen we in een particuliere correspondentie in het "Handelsblad" vonden vermeld:
1225 Het eerste fort, dat genomen werd, was dat, van Barchon, boven Jupille. De commandant was krankzinnig geworden, zoodat de officieren en soldaten, zonder leiding, ophielden met vuren. Daardoor bekwamen de Duitschers een doorgang om Luik te bereiken. Het fort Pontisse boven Vivegnies-Herstal heeft zich daarna overgegeven, omdat de soldaten "op" waren van vermoeienis. In het fort van Chaudfontaine is een Deutsche granaat
1230 door de muren gedrongen in het kruitmagazijn, zoodat dit uit elkaar spreng. Van de 300 aanwezigen werd de helft gewond of gedood, terwijl de andere helft in de richting Namen vluchtte onder aanvoering van een officier. Achtereenvolgens moesten ook de overige fortten het vuren staken. Ze werden alle, evenals die van Barchon en Pontisse, door de Belgen onbruikbaar gemaakt: men liet de koepels in de lucht springen en zette
1235 de fortten vervolgens onder water. Tegen het grootste fort, dat van Féron, en dat hardnekkig verdedigd werd, is door de Duitschers het enorme kanon van 470 m.M. gebruikt, dat opgesteld was op de Square d'Avroy. Het loste 4 schoten, te beginnen om 4 uur 's morgens, precies om de tien minuten. Daarna was het fort vernield. Zoo bleef ten slotte enkel nog het fort van Lovcin boven Ans, waarop generaal Leman zich
1240 teruggetrokken had. Deze deed het fort springen, om daarna te trachten zich op Waremmes terug te trekken, ten einde het Belgische landleger te bereiken. De aan beide beenen gewonde heldhaftige commandant van de vesting Luik werd echter door de Duitschers achterhaald en gevankelijk naar Keulen gevoerd. Daarmede verloor het Belgische leger zijn onvermoeibaren en zeer energieke aanvoerder. Het heeft
1245 verbazing gewekt, dat de Belgen niet meer troepen gebruikt hadden voor de verdediging der sterke stelling Luik, vooral daar het terrein zoo uitnemend geschikt is gebleken om den vijand zware verliezen toe te brengen, doch men heeft ons van bovengenoemde welingelichte zijde verzekerd, dat de Luiksche bevelhebber rekende op Fransche

1250 troepen, die volgens ingekomen – valsche – berichten zouden aanrukken, waarom hij geen versterkingen heeft aangevraagd bij het Belgische hoofdkwartier.

De Duitse veldtochtsplan.

1255 In de "Daily Cronicle" wordt de misrekening der bondgenooten ten aanzien van het Duitse veldtochtsplan tegen Frankrijk erkend. Uitgaande van een officieuze mededeeling in de "Temps", dat het grootste deel van het Fransche leger oorspronkelijk naar de grenzen van Elzas-Lotharingen was gezonden, omdat van daar de groote aanval verwacht werd, stelt de bijzondere correspondent der "Daily Cronicle" te Parijs, G. H. Perris, de vraag, hoe het mogelijk is, dat Frankrijk zijn noordergrens betrekkelijk zoo weinig beschermd kon laten, en hoe, ook na den inval van de Duitschers in België, noch te Londen, noch te Parijs een Duitse opmarsch naar Frankrijk werd verwacht, zóó als thans wordt volbracht. De schrijver wijst er dan op, dat de door het Duitse leger gekozen weg van Keulen over Aken door de Donder-vallei blijkbaar al lang te voren was bepaald en dat dit veldtochtsplan in alle bijzonderheden moet zijn uitgewerkt geweest, toen er nog niemand aan een oorlog dacht. De oorlog is plotseling gekomen en met een schijnbaar onbeduidend voorwendsel begonnen. Toch hadden de Franschen als goede militairen vooruit moeten zien en zoo zal men nu achteraf zeggen, moeten voorbereid zijn op hetgeen thans gebeurt. Dat zij dit niet zijn, is slechts hieraan toe te schrijven, dat zij – en met hen de Engelschen – nooit hadden kunnen denken, dat Duitschland er toe zou overgaan, om 1270 België te vernietigen ter wille van zijn veldtochtsplan tegen Frankrijk. Men had ten hoogste op het schending van de uiterste oostelijke grenzen van België gerekend, maar niemand kon verwacht hebben, dat Duitschland door de westelijke vlakte van België heen zou trekken.

1275 **Mgr. Kannengiesser.**

Mgr. Kannengiesser, waarvan bericht wordt, dat hij door Duitse soldaten is gefusilleerd, was niet, zooals onze correspondent schreef, bisschop.

Italianen in den vreemde.

1280 De vele Italiaansche vereenigingen, welke in München haar zetel hebben, hielden gisteren een groote vergadering, waarin geprotesteerd werd tegen de leugenachtige berichten, welke uit Parijs en Londen aan de Italiaansche pers worden verstrekt. Een motie werd aangenomen, waarin men bewondering en hoogachting uitsprak voor het Duitse volk.

1285

Financieel Overzicht.

Vrijdag, 23 Augustus 1914. Bijna een maand is verstreken, een maandlang verkeert het menschdom in een toestand, die nooit te voorzien was; meer en meer heeft men in dien tijd leeren beseffen, hoe vreeselijk de geesel is van den afschuwelijken oorlog. Hoe 1290 groot was de verslagenheid in de eerste dagen, hoe was het vertrouwen in menig, ja, in alle opzichten geschokt, wat al inspanningen getroostten velen zich om den verslagen mensch uit zijn moeilijke positie te redden en thans, na een maand van spanning doorworsteld te hebben, laat de toestand nog ontzettend veel te wenschen over. Het is de bedoeling hier niet, te beweren, dat de vele pogingen tot hulp en steun tot geen resultaten hebben geleid of zullen leiden; integendeel, het verdient allen lof en waardeering dat er zooveel gedaan wordt; het gezamenlijk opkomen voor elkkanders behoud kan niet genoeg naar waarde geschat worden. De verschrikkelijke tooneelen, die ons het slagveld te aanschouwen geven en de ontzaglijke verwoestingen, die in zoovele gezinnen worden teweeggebracht, doen ons, die, hoewel niet in den 1300 strijd betrokken, toch zwaar beproefd worden, met moed bezielen elkkanders leed te dragen en geeft ons het vertrouwen, voor elkander te kunnen staande blijven, wat er ook nog gebeuren moge. Zoolang evenwel de oorlog voortduurt, zoolang van de toekomst niets te voorspellen valt, zoolang is en blijft men aan het lot overgelaten, want handel en bedrijf komen tot geen herlevendiging wanneer aan de vijandelijkheden geen 1305 einde wordt gemaakt. Dat de behoeften der bevolking toenemen door algemeene werkloosheid is buiten twiifel. De oproep om steun zal zich steeds luider doen hooren; niet genoeg aanbeveling verdient het, het Algemeen Steuncomité, door welke middelen ook, in staat te stellen den zwaar, beproefde te verlichten. De uitgaven op de begrotingen der gemeenten blijken onder de huidige omstandigheden 1310 ontoereikend te zijn. De maatregelen, die door de gemeentebesturen genomen moeten worden, als die ter voorziening in de behoeften aan levensmiddelen, tot instandhouding van den gezondheidstoestand, tot voorkoming en bestrijding van werkloosheid, tot geldelijken steun aan bepaalde lichamen, kunnen niet genomen worden als de middelen daartoe ontbreken. Aan de voordracht, van Burgemeester en Wetheeuders

1315 der hoofdstad, tot het verleenen van een algemeen crediet van f500.000, is daarom
goedkeuring verleend, en hoewel dit crediet voor betrekkelijk korten tijd, dienstig
zal kunnen zijn, is het mede een handreiking aan velen, die in gevaar verkeerden. Het
moge voor allen, die in staat zich bevinden aan land of staat iets af te staan, een
spoorslag zijn dit te doen, daar de offers, die de gemeente zich getroost,
1320 niettegenstaande vermindering van inkomsten, door menig offer zal gevolgd worden.
Elke week, elken dag verrijzen nieuwe moeilijkheden, die zooveel mogelijk uit den weg
dienen geruimd te worden. De moeilijkheid, die al lang een oplossing verdiende, is de
betaling-verplichting van hen, die in de onmogelijkheid daartoe geraakt zijn. Zooals
bekend, is een wetsontwerp ingediend, strekkende om de mogelijkheid te openen, dat
1325 aan degenen, die door de buitengewone omstandigheden tijdelijk in geldelijke
moeilijkheden verkeerden, zowel wanneer zij inzake ter voldoening eener schuld worden
aangesproken als wanneer zij met verhaal op hunne goederen met faillietverklaring of
met enig ander vermogensnadeel worden bedreigd, alsnog een termijn zal kunnen worden
toegestaan om aan hun verplichtingen te voldoen. Het is gebleken de laatste weken,
1330 dat een bepaalde aanwijzing ten opzichte van betalingen noodig was; door misverstand
of moedwillig verkeerde uitlegging van de eerste circulaire van den minister van
justitie was het noodig geworden, dat aan misdrijf te dien opzichte paai en perk
gesteld werd en daarom wijst dit ontwerp aan, wien uitstel van betaling verleend kan
worden. Van niet geringe beteekenis is de bepaling van het ontwerp, dat in 't
1335 algemeen voorziet in het geval, dat de overeenkomst een voorwaarde behelst, krachtens
welke bij niet tijdige voldoening eener geldsom voordeelen door een der partijen,
bij de overeenkomst bedongen, voor haar verloren zouden gaan; dit ziet voornamelijk
op levensverzekeringen. In de niet geringe gevallen, waar men door, vermindering van
inkomsten uitsluitend voorzien kan in het levensonderhoud, is door dezen maatregel
1340 tijdelijk de zorg weggenomen; voor datgene, waarvoor men jarenlang zijne penningen
gestort heeft.
Een moeilijk punt van bespreking blijft nog steeds de beurs. Het is te voorzien, dat,
wanneer het zaken doen op onveranderde wijze hervat zou worden, een groote inzinking
der prijzen het gevolg zou zijn. De groote vraag is het daarom, op welke wijze alle
1345 belanghebbenden zoo goed mogelijk te sparen, welke oplossing te vinden voor de waarde
der te verhandelen fondsen, vooral ook ten aanzien, van die, welke in prolongatie als
onderpand zijn afgegeven, In verband hiermede is deze week een wetsontwerp ingediend,
bevattende 10 artikelen, dat o.a. op de eerste plaats bepaalt, dat, zoolang de
toestand voortduurt, de beurshandel onder toezicht der Regeering wordt gesteld, walk
1350 toezicht met zich brengt dat door den minister voorschriften gegeven kunnen worden
omtrent de noteringen en de wijze waarop de zaken gedreven moeten worden. Ten aanzien
van fondsen, die tot onderpand strekken van niet afgeloste prolongaties, is zeker de
maatregel tot vaststelling van koersen noodzakelijk, omdat, indien deze bepaling niet
zou gelden, velen totaal geruïneerd zouden werden en koopers van abnormaal goedkope
1355 fondsen buitensporig voordeel zouden genieten. Indien de leden der Effecten-
vereniging op het voorstel van den president der Nederlandsche Bank ingegaan zijn of
zullen ingaan en opgaven wenschen te doen van de loopende prolongaties, waardoor een
ruim overzicht is te verkrijgen van de verhoudingen tusschen geldgever en geldnemer,
zal voor de Regeering met behulp van deskundigen, zoo mogelijk van hen, die geen
1360 belanghebbenden zijn, wellicht de moeilijkheid in het vaststellen der prijzen minder
groot zijn, om tot een begin der affaires te besluiten. De vraag rijst onwillekeurig,
hoe het mogelijk is sommige prijzen te bepalen. Wie berekent de waarde van
Staatsfondsen, aangezien de oorlog in vollen gang is, alle buitenlandsche beurzen
gesloten zijn en de telegraphische gemeenschap met het buitenland uit elkaar is
1365 gerukt. Hoe zal de berekening zijn voor Amerikaansche fondsen, daar de New Yorksche
beurs 2 tot 17 pCt. terugliep, twee dagen nadat onze beurs alreeds gesloten was. Dat
de taak, die de Regeering op zich heeft genomen, zwaar is betwijfelt niemand; zij is
4 uur in conferentie geweest met de commissie van rapporteurs over deze wet en
aangezien het overleg nog niet afgelopen was, rest ons niet anders, dan de
1370 beslissing af te wachten. A.

Herinneringen van een "oorlogscorrespondent tegen wil en dank".

Het grootste deel van het verhaal speelt zich al in een dorp in 't Noorden van
Belgisch-Luxemburg, dicht bij de Duitsche grens; het laatste gedeelte in "das grosse
1375 Vaterland." De lezers en lezeressen, die dag in, dag uit in de couranten den loop
volgen der gewichtige gebeurtenissen, die op dit oogenblik geheel Europa van 't
Oosten tot Westen in beroering brengen en dreigen het in een zee van vuur en bloed te
verstikken, kunnen zich moeilijk een denkbeeld vormen van de verwarring en
verslagenheid, waarin de rustige bewoners van een grensdorp verkeerden bij het
1380 uitbreken der vijandelikheden. Schrijver dezès, die met twee broers, ook

Naspeuringen van Paul Theelen: 29 augustus 1914

- religieuzen, dien toestand meegemaakt en meegeleefd heeft vond het niet onaardig die gebeurtenis op papier te brengen, vooral, omdat hij er van verschillende zijden om aangezocht werd. Wie het niet interessant genoeg moge vinden, sla het gerust over, en vergaste zich aan de reeks oorlogstelegrammen en dito nieuwstijdingen. Allereerst wil ik een gebeurtenis aanstippen, die wet aanleiding tot de reis gegeven heeft, maar met de volgende feiten in geen verband meer staat: De kerkelijke viering van het zilveren priesterfeest van een dierbaren broeder, sinds vijf-en-twintig jaar in Egypte als missionaris werkzaam, en die nu in den schoot zijner dierbaren was wedergekeerd, om dien heuglijken dag te gedenken. Is de herdenking van zulk een schoonen dag èn voor den jubileerenden priester en voor zijn naastbestaanden altijd treffend, aangrijpend en ontroerend, ditmaal was ze dit in meer dan dubbele mate wegens de bijkomende omstandigheden. Terwijl in het nederige godshuis tijdens de plechtige hoogmis alles tot het hart sprak, alles diepen vrede, weldadige rust en stille godsvrucht ademde, dreigde daarbuiten het bloedige monster, dat men oorlog noemt, alles met vernieling en dood; in de kerk louterde de godsdienstige handeling het hart van de talrijke geloovigen en steeg hun vurig gebed tot den Koning des vredes smeekend omhoog en daarbuiten rukte het monster, hunkerend naar het edelste bloed, aan zijn ketenen, om zich op het ontstelde menschdom te storten en onder zijn reuzenklauw alles te verpletteren.
- Is er wel grooter contrast tusschen den weldadigen invloed van den godsdienst en het verdierlijkte in den mensch denkbaar? Nooit beter dan in die oogenblikken heb ik zulks gevoeld en begrepen. Die 2e Augustus verliep verder in vredige rust; zoo ook Maandag 3 Augustus. Tot op den avond van den laatsten dag was het spoorwegverkeer tusschen Luik en Luxemburg ongestoord voortgegaan. Den volgenden nacht werd het stop gezet; ook alle telegrafische verbinding was verbroken. Dinsdagmorgen omstreeks acht uur galoppeerden Belgische gendarmes door het dorp en verspreidden er de even onverwachte als schrikaanjagende tijding: "De Duitschers komen." Alle beschikbare mannen uit het dorp werden opgecommandeerd met bijl en zaag naar de grens te trekken – een half uur verder – om alle toegangen tot het dorp te versperren. Prachtige denneboomen, die aan weerszijden van den grooten weg stonden, werden omgehouden en over den weg geworpen. Nu zou geen enkele Pruis het gebied van het dorp kunnen betreden. Middelerwijl stond de overige dorpsbevolking voor de huizen op straat, bij de waterleiding, kortom overal, heftig gesticuleerend, druk pratend over de komende gebeurtenissen. Tusschen twee haakjes: de bevolking is voor het meerendeel Duitsch sprekend, en den Duitschers volstrekt niet vijandig gezind. Des namiddags verschenen de eerste Duitsche troepen: Saksers, die zich in de hoogste mate verbaasd toonden over de getroffen maatregelen van verweer. Verwonderd vroegen, ze, of die tegen hen genomen waren. Zij toch kwamen als vrienden der Belgen en nog wel op verzoek van koning Albert aan keizer Wilhelm, om België tegen de Franschen te verdedigen. Meenden ze zulks te goeder trouw, of logen ze brutaalweg, om het volk niet te verbitteren? Op dat oogenblik was het moeilijk dit uit te maken; zeker is het, dat die woorden, op de plechtigste wijze door de officieren gesproken, op de talrijk toegestroomde bewoners een gunstigen indruk maakten. De meesten – behalve een paar onverbeterlijke Pruishaters uit het groothertogdom Luxemburg – gevoelden reeds spijt, dien "goeden jongens" het vrije doortrekken aldus belet te hebben. Dezen trachtten intusschen langs binnenwegen of over de bebouwde velden hun opmarsen voert te zetten, daarbij met de meeste zorg vermijgend aan den te velde staanden oogst schade toe te brengen. De eerste ontmoeting had aldus een bijna hartelijk karakter aangenomen. Of het zoo blijven zou?
- Den volgenden morgen... hun kwam er een bevel van de Belgische militaire autoriteiten de boomen weg te ruimen en de baan vrij te maken, maar terwijl men daarmee – heel gaarne! – bezig, was, kwam er tegenbevel: men moest alles in den eersten toestand laten. Dien dag kwamen er verder geen vijandelijke troepen. Maar daags daarna verschenen er van over de Duitsche grens een viertal "Pickelhauben" en brachten het korte bevel over: "Om vier uur moet de weg vrij zijn!" En terwijl zij nu in de grootste kalmte met het geweer aan den voet belangstellende toeschouwers bleven, haastten de verschrikte dorpelingen zich het gegeven bevel ten uitvoer te brengen. Toen kwam de nooit ontbrekende "note comique." Zoodra de moeitevolle arbeid volbracht was, commandeerden de "Pickelhauben" met echte "Leutnantsschneid": "Präsertiert die Waffen!" De boeren presenteerden bijl en zaag en stonden stram en onbeweeglijk als echte Pruisische soldaten. "Kehrt euch!" klonk het commando. De boeren wendden het bezweete gezicht naar hun geboortedorp. "Vorwärts, marsch!" klonk het opnieuw en onder het uitbundig gelach der Duitschers marcheerden de arme dorpelingen af. Spoedig zou het hun duidelijk worden, waarom de weg vóór 4 uur vrij meest zijn. Nog eer dat uur geslagen had, verscheen van uit Maldingen – het eerste Duitsche grensdorpje – een afdeeling der zoo gevreesde uhlanen: fier te paard, de

lange lans, met rood-wit-zwarten wimpel beneden de scherpe spits, dreigend vooruitgestoken, het levendige, blauwe oog onderzoekend rondgaand. Na hen volgden in eindelooze rijen verkenners te paard of per fiets, infanterie in gelederen van vier met vasten tred vooruitmarcheerend; nieuwe colonnes lansiers; jagers op krachtige, 1450 hoge oorlogspaarden gezeten; na hen de artillerie met een onafzienbare rij machinegeweren, kanonnen, caissons, fouragewagens, veldkeukens, Roode Kruiswagens, een afdeling telefoonaanleggers enz. enz.; alles in de volmaakste orde en regelmaat, optredend zonder de minste aanmatiging, doch met een fier zelfbewustzijn, dat 1455 vertrouwen heeft in eigen kracht en... op Gods zegen in een rechtvaardige zaak. En van dit laatste waren allen, van den geringste tot den hoogste in rang ten zeerste overtuigd. Het zal voor mij onvergetelijk blijven het oogenblik, waarop hun aanvoerder, generaal L. zijn vurig paard voor mij deed stilstaan, de hand salueerend aan den helm bracht en met een eerbied, dien het devootste nonnetje hem niet zou 1460 verbeterd hebben, mij den echt christelijken groet toestierde: "Gelobt sei Jesus Christus!" Hoezeer die hartelijke groet mij en de omstanders, in zoo'n omstandigheid en uit dien mond, trof, kan ik onmogelijk weergeven. We zagen niet meer den soldaat, die in de volgende dagen wellicht schrijnend wee over het schoone Belgenland zou brengen; we zagen slechts den christen, den geloofsgenoot, die met dien schoenen 1465 groet zijn eenheid met ons en ons katholiek geloof wilde betuigen. Het was dan ook geen vrees, maar wel een diepe ontroering, die onze stem deed trillen, toen we antwoordden: "In Ewigkeit, amen!" Daarna beloofde hij, als aanvoerder der binnenrukkende troepen, aan ieder in 't dorp volkomen zekerheid en veiligheid van lijf en goed, indien de bevolking zich rustig en vriendelijk hield. Met een laatsten 1470 militairen groet en de woorden: "Gelobt sei Jesus Christus," reed hij weg. Nu volgde een ware overstroming van Duitschers: 14 dagen lang zagen wij ze dag en nacht onophoudelijk door 't dorp trekken, den weg op naar Luxemburg, naar de Fransche noordgrens. Het waren allen jonge, krachtige kerels, opgeruimd en vroolijk, ofschoon hun 't zweet van 't gelaat gutste, tengevolge van den langen marsch, van de 1475 verzengende hitte en den zwaren last van ransel, geweer, spade en verdere uitrusting. Maar niets kon hun geestdrift blusschen. Nauwelijks hadden ze de eerste huizen van 't dorp bereikt, of het galmde en donderde uit hun rijen als een dreigende strijdkreet: "Es braust ein Ruf wie Donnerhall." Dat soldaten in dien toestand nog konden zingen, en dat met zooveel geestdrift, grenst aan het ongelooflijke. En toch, we hebben het 1480 dag in, dag uit gehoord, en vooral de eerste maal maakte het op ons een diepen indruk. Ik had meermalen gehoord of gelezen dat soldaten met den lach op het gelaat en een krijgslied op de lippen den vijand tegemoet trekken; maar ik had het beschouwd als een uiting van een overspannen patriotisch schrijver. Nu zag en hoorde ik het en het stond bij mij vast: "soldaten, die aldus den vijand tegemoet trekken, moeten 1485 zegevieren. Den geweldigsten indruk maakten wel de vlugge ruiters op hun kloeke paarden. Wanneer zij in gestrekten draf, de lange lansen vooruitgestoken, de dorpsstraat doorrenden, dat dreunde de grond, rinkelden de ruiten en onwillekeurig hield ik mijn hart vast bij der gedachte aan het vreeselijk oogenblik, waarop die jonge, stoere mannen zich als een wervelwind, als 'n onstuimige lawine op den 1490 Franschman zouden werpen. Want dat was aller wensch, aller verlangen: zoo spoedig mogelijk met den ervvijand handgemeen te worden en met hen af te rekenen. En dan zou het een strijd worden op leven en dood, een strijd zonder genade, een bloedige worsteling, tot één der beide partijen machteloos, verslagen en vernederd neerlag! Alle particularistische strevingen en wrijvingen hadden opgehouden: men was niet meer 1495 Pruis of Beier of Sakser of Pool; men was alleen Duitscher; men kende maar één God, één Keizer, één Volk! Men had slechts ééne, allen bezielende gedachte: voor Keizer en Rijk blijmoedig bloed en leven te wagen. Die gedachte deed allen in 't rijk, zonder onderscheid van stand of religie, de heldhaftigste offers brengen. Een weduwvrouw uit een dorp zag zes harer zonen en vier 1500 schoonzonen keizer en land gaan dienen, zonder een traan te storten. Een veteraan, die den oorlog van '64, '66 en '70 meegemaakt had, meldde zich als vrijwilliger naast zijn zonen aan. De officier wilde hem niet aannemen, doch niets baatte. De vader bleef aandringen en niemand was blijder dan hij, toen men hem eindelijk vergunde mee ten strijde te trekken. En hoe gedroegen zich de soldaten tegenover de bewoners, bij 1505 wie ze ingekwartierd waren? vraagt nieuwsgierig de lezer, die van Duitse gruwelen bij Visé en elders gehoord heeft. Tot eer van den Duitschen naam kan ik naar waarheid antwoorden: "Op een uitmuntende wijze." Gedurende de dagen, dat ik ze in huis en in 't dorp gezien heb -- bij de familie waren er een twaalftal ingekwartierd -- hadden de dorpsbewoners zich hoegenaamd niet over hun houding te beklagen: geen diefstal, geen 1510 brutaliteit, geen ruwheid. Wat ze noodig hadden van winkeliers, tapper of handwerksman werd met een behoorlijk aantal Groschen of Marken, betaald. Voedsel hadden ze in overvloed, en van beste kwaliteit. Wat ze aan hadden was splinternieuw;

Naspeuringen van Paul Theelen: 29 augustus 1914

ook geweren, kanonnen, ammunitie- en fouragewagens. Er heerschte alzo de beste harmonie tusschen "landzaat en vijand", zooals ik mij door eigen aanschouwing heb
1515 kunnen overtuigen. En deze goede verstandhouding bleef ook na ons vertrek bestaan, zooals een bericht van de familie mij dezer dagen meldde. Wel hadden de bewoners, uit vrees voor de "langvingerige Prussiens" eenige dagen vóór hun komst op aanraden van den zeereerw. heer pastoor, geld, kostbaarheden, waardevolle papieren, alsook levensmiddelen, op alle mogelijke en onmogelijke schuilplaatsen in huis en hof
1520 verborgen; schrijver dezes zou daarover zeer interessante bijzonderheden kunnen meedeelen; hoe hij bijvoorbeeld een kuil hielp graven van nagenoeg een manslengte diep om voorradige hoeveelheden aardappelen, boonen, rijst, koffie enz. aan de oogen der Duitschers te onttrekken.

Die voorzorg bleek evenwel voorloopig onnoodig te zijn geweest. Dat de hogere
1525 militairen in vriendelijkheid en voorkomendheid hun minderen ten goede voorgingen, zal het slot van dit relaas bevestigen, waarin de terugkeer van den oorlogscorrespondent tegen wil en dank beschreven wordt. Wjl van de 8 dagen, dat de terugreis duurde, alleen de eerste twee iets sensationeels opleverden, zullen deze wat breedvoeriger besproken, de overige slechts aangestipt worden. Na veel
1530 vergeefsche aanvragen om een: "Schein" of "Ausweis" (= pas) van de Deutsche grenswacht te bekomen, waren we Dinsdag, 11 Augustus, zoo gelukkig dat alle-cordons-ontsluitend-toovermiddel in ons bezit te hebben. Woensdagmorgen bestegen we dan ons voertuig: een tweewielige boerenkar – daar "teimer" genoemd – met een paar flinke bossen stroo er in, en reden of draafden, alnaar de luimen van den sterken, maar
1535 stijven knol, naar St. Vith, de eerste Deutsche stad in de buurt, met een hoog militair commando. De wagen veerde nu juist niet zoo zacht als een equipage met gummi-banden, en de bossen stroo waren evenmin zachte kussens; maar toch genoten we volop van den heerlijke aanblik van het wonderschoone landschap, dat rijzend en dalend, nu eens welige akkers of groenende weiden, dan weer donkere wouden aan het
1540 verrukte oog vertoonde. Omstreeks 10 uur kwamen we in St. Vith aan en meldden we ons bij die "militaire Behörde". En daar waren "hooge Oomes" bij: Prins Joachim, zoon van keizer Wilhelm, de kroonprins van Saksen, de prins van Waldeck Pymont, Saksen-Weimar, de vorst van Reuss, enz. En nu konden we niet uitgeroepen komen over de heuschheid, de vriendelijkheid en de voorkomendheid van deze en de andere leden van
1545 den "General-Stab." Toch duurde het wegens de overgroote massa werk voor deze heeren tot bijna 1 uur, eer we met een nieuwen "Schein" voor de verdere reis gewapend, ons naar 't station spoedden. Eerste teleurstelling! Er liep dien dag geen trein vóór 's avonds omstreeks 8 uur, en waarschijnlijk zouden we des anderendaags geen aansluiting hebben. Goede raad was duur! We hielden een oogenblik krijgsraad; het besluit was:
1550 den vriendelijken "geweldigden" te verzoeken om 'n nieuwen pas, om daarmee naar ons punt van uitgang, het Belgische dorp, terug te keeren. De heeren keken wel een beetje verbaasd op, toen ze ons weer voor den zagen verschijnen, maar ze schreven weer 'n "Schein" een nu ging het deels per "pedes apostolorum" deels per equipage à la
1555 "teimer" naar België terug. Het was ruim negen uur, toen we het dorp binnentraden. De doodsche stilte op straat kwam ons erg vreemd voor; deuren en vensters waren zorgvuldig gesloten; geen sterveling vertoonde zich buiten; slechts de zware stap van tallooze patrouilles verbrak er de angstige stilte; het was er "ganz unheimlich." Onwillekeurig deelde dat angstig gevoel zich aan ons mede, en stil, vol onrust gingen we een stikdonkere straat in, om ons, volgens ontvangen bevel, bij den commandant te
1560 melden. Daar klonk plotseling een gebiedend: "Halt! Wohin des Weges?" en alle drie gevoelden we een geweerloop dreigend op onze borst gericht. Dat was, ik beken 't ronduit, wel een benauwd oogenblik! Het duurde gelukkig niet lang. Nauwelijks had de patrouille onzen "Schein" gezien, of hun stroeve gelaatstrekken helderden op, al vertoonden ze dan ook nog geen lieflijken glimlach. Maar we moesten mee! De stoet was
1565 spoedig gevormd: middenin wij drietjes, vermoeid en afgetobd en... een heel klein beetje bang; aan weerszijden een "Pickelhaube," het geweer "schussbereit" in de hand; achter ons een derde dito, zeker om een extra walsje der gevangenen aan dien kant te beletten! Zoo geëscorteerd bereikten we de hoofdwacht. Hier scheen men minder vrees voor de verdachte "Hollandsche of Belgische officieren" te koesteren, want
1570 onmiddellijk gelastte de commandant de "Herren" naar huis te geleiden. Dit geschiedde. Tot aan de huisdeur behielden we het eere-escorte en zulks was maar goed ook, want ieder oogenblik stieten we op een nieuwe patrouille, die het genoegen wilde hebben ons naar de hooto (?) wacht te brengen. En toen we eindelijk, doodmoe en uitgeput weer de woning der familie binnentraden, toen... neen, "Schwam drüber." Dien
1575 nacht sliepen we als marmotjes, ook al zouden geen Pruisische bajonetten onze rust beschermd hebben.

Voor wie de oorzaak niet kent moet dit brusk optreden der militairen na al het voorgaande wel onverklaarbaar voorkomen. Dien dag had de militaire overheid bij 3-4

1580 boeren in de lokalen, waar de soldaten ingekwartierd waren, gevaarlijke ontplofbare
stoffen gevonden, bij één zelfs een vaatje buskruit met de lont er aan bevestigd.
Onmiddellijk werd den bewoners verboden des avonds na halfacht zich nog op straat te
vertoonen. De vier huisvaders, bij wie het gevaarlijk goedje gevonden was, werden
1585 voor den krijgsraad gebracht en ter dood veroordeeld. Maar op het bidden en smeeken
van den pastoor liet zelfs Pruisische strengheid zich vermurwen en kregen de
veroordeelden gratie. Doch de pastoor moest een preek opschrijven, die de majoor hem
dicteerde, en deze den volgenden morgen na de H. Mis in de kerk "afsteken." Een echte
1590 dragonderpreek. Nooit heeft de goede dorpsheerder een preek gehouden, die meer
insloeg. Des anderendaags 's middags kregen we verlof opnieuw een poging te doen om
onze gevangenschap te ontkomen. Om 2 uur bestegen we wederom onzen "teimer". Of het
vroolijk zonnetje ons trekdier tot dartelheid stemde, of dat het den vorigen dag in
St. Vith iets heel aanlokkelijks had gezien, geroken of gegeten, weet ik niet, maar
1595 zeker is het, dat het ditmaal lustig begon te draven, zoodat de wagen sterk-schokkend
voortrolde, en wij, meer dan ons lief was, dooreengeschied werden. Deze gril van bles
was voor uw correspondent bijna noodlottig geworden. Een bezorgde schoonzuster had
onder meer mondvoorraad inderhaast vier rauwe eieren in zijn valies gestopt.
Vreezende, dat ze op den holderbolderrit voor onze magen kenden verloren gaan, stelde
1600 hij voor ze nu reeds te gebruiken. Hoog op de bossen stroo gezeten, voerden de twee
medereizigers het voorstel uit. Maar uw correspondent had zich genoeglijk-rustig in
een hoekje achter in de kar tegen zij- en achterplank neergevljyd. Twee ijzeren
pennen moesten de achterplank vasthouden. Door het hossen der kar vlogen ze uit de
1605 openingen; de achterplank wipte los, beschreef met bevalligen zwier een kring door de
lucht en plofte toen op den grond. En uw correspondent? Terwijl zijn linkerhand het
ter dood veroordeelde ei vasthield, zocht zijn rechter tevergeefs een houvast, en een
oogenblik later volgde hij – misschien minder zwierig dan de plank, – haar voorbeeld
en lag een paar passen verder in het stof! –
Bleeke schrik op het gelaat der medereizigers, een hartelijk en geruststellend gelach
1610 bij den gevallen, toen hij bemerkte, dat hij hals, armen en beenen nog tot zijn
beschikking had! Maar 't arme ei! Het kleefde aan zijn handen, zijn habijt, het zand
van den weg. Opspringen, de handen afvegen aan het gras langs den weg, het stof in
den eigenlijken zin van zich afschudden en weer op den "teimer", springen, was het
werk van een oogenblik. De voerman bracht het weerbarstige hout op zijn plaats en
1615 vooruit ging het nu weer naar St. Vith. Maar wie er nu en dan 'n onrustig-
onderzoekenden blik wierp op de ijzeren pennen, zult ge licht begrijpen. Het vervolg
der reis kan in korte woorden werden samengevat: ontelbare malen den "Schein"
vertoonen; vervelend-lang oponthoud in iedere nieuwe plaats met militair commando –
in Prüm o.a. vijf dagen – tot we eindelijk via Keulen–Aken, bij Vaals den
1620 Nederlandschen bodem weer betraden. In de auto-omnibus, die ons des avonds omstreeks
zeven uur naar Maastricht bracht, hoorden we nog een staaltje van den fijnen tact en
de beminlijkheid van onzen Prins Hendrik. Toen hij eenige dagen te voren de
gewonden in het hospitaal te Maastricht bezocht, vond hij aldaar een Mecklenburger,
1625 wien een kogel de long doorboord had. De prins zelf waarschuwde de moeder van den
gewonde per telegram, waarin hij haar tevens uitnoodigde haar zoon te komen bezoeken,
waarschijnlijk voor den laatsten keer. De moeder ondernam de lange reis. Het telegram
diende haar als "pas". En zelf brachten we haar dien avond nog naar het gasthuis
"Calvarieberg", waar zij haar jongen nog levend aantrof. B. M.

INVOER VAN HOLLANDSCH VEE IN BELGIË.

De bijzondere berichtgever van het "Hbl." te Roosendaal seint: De militaire
gouverneur van Antwerpen heeft bepaald, dat met ingang van 28 Aug. de invoer van
1630 Hollandsch vee door de volgende bepalingen zal worden bevorderd: 1e. zullen de
inkomende rechten worden opgeheven; 2e. de invoer zal plaats mogen hebben op alle
punten van de grens; 3e. de gezondheidsmaatregelen, welke tot heden bij den invoer
van het vee in acht moesten worden genomen, zullen niet meer gelden. Wat het laatste
betreft, merkt de gouverneur in zijn kennisgeving op, dat de gezondheidstoestand van
1635 het Hollandsche vee momenteel van dien aard is, dat de gezondheidsmaatregelen
gevoeglijk achterwege kunnen worden gelaten. De Ministers van Financiën en van
Landbouw hebben onmiddellijk aan alle ambtenaren kennis gegeven van de genomen
maatregelen.

VOOR DE SOLDATEN.

Ten gevolge van de beperkte dienstregeling der reizigerstreinen komen 's avonds heel
wat militairen, die met verlof gaan, te Leeuwarden tot de ontdekking, dat geen
gelegenheid meer bestaat om hun woonplaatsen te bereiken. In verband met deze
omstandigheid is daar ter stede een commissie gevormd, die, met den steun der

1645 ingezetenen, gratis rijwielen en auto's ter beschikking stelt van de landsverdedigers, en hen op versnaperingen onthaalt.

ENGELSCHE KOLEN VOOR NEDERLAND.

1650 Reuter seint uit Londen, d.d. 28 Aug: In antwoord op een vraag in het Lagerhuis omtrent de verscheping van kolen van Immingham naar Nederland verklaarde Runciman, de Minister van Handel, dat deze verscheping geschiedde, om dat Holland dringend behoefte heeft aan kolen. De regeering neemt aan, dat deze kolen bestemd zijn voor neutralen, en derhalve geen contrabande zijn. Mocht er eenige kans bestaan, dat zij voor Duitsche schepen bestemd worden, dan zou de regeering tusschenbeide treden.

1655

DE "GESTRANDE" AMERIKANEN.

1660 Naar mate de Amerikanen uit verschillende deelen van Europa herwaarts stroomen, des te meer nemen de werkzaamheden aan het gezantschap der Vereenigde Staten te 's Gravenhage toe. In het prachtige huis van den heer Henry van Dyke, in het Lange Voorhout te 's-Gravenhage zijn bijna alle salons van de parterre-verdieping, die in gewone tijden steeds zoo gastvrij openstaan voor de vertegenwoordigers van alle landen der wereld, vereenigd in het diplomatieke korps, bezet door leden der legatie, ambtenaren ter Kanselarij en landgenooten van den gezant, die in deze drukke dagen hun bijstand verleen en bij het vele werk, dat afdoening eischt. Bijna geen enkel
1665 Amerikaan, die met de hand schrijft; allen tikken op de schrijfmachines. Sedert het "goudschip" "Tennessee" zijn waardevolle lading hier te lande heeft gedeponeed, kan het gezantschap thans alle geldelijke verplichtingen nakomen. Nadat de ondersecretaris van het Amerikaansche ministerie van oorlog hier het noodige geld had gelaten, is hij naar Weenen gereisd, om daar de Amerikaansche toeristen-onderdanen van de noodige fondsen tot voortzetting van hun reise te voorzien. Middelerwijl is de oorlogskruiser "Tennessee" van de grenzen der territoriale wateren tegen over Hoek van Holland naar Falmouth vertrokken. Het schip komt waarschijnlijk nog op onze kust terug. De volgende week wordt een nieuwe toevloed van Amerikanen uit Oostenrijk en Zwitserland hier te lande verwacht. De nog in Italië vertoevende onderdanen bereiken
1675 uit dat neutraal gebleven land rechtstreeks hun vaderland. Maar dit is schier het eenige land in ons werelddeel, dat vreemdelingen naar hun haardsteden dirigeert. Nederland is op dit oogenblik "de groote haven van Europa" voor terugvoer van overzeesche vreemdelingen, aldus schetste de gezant den toestand, waarvan ons land in deze dagen het beeld geeft.

1680

Belgische vluchtelingen.

Gistermiddag vijf minuten voor drie reed een extra-trein uit de richting Deventer het station te Zwolle binnen, een groot aantal Belgische uitgewekenen overbrengende naar de voor hen bestemde verblijfplaats in een vluchtkamp te Oldebroek. Zes wagens waren
1685 gevuld met mannen, vrouwen en kinderen, die er uitzagen, of zij zoo van hun werk en uit hun huis waren weggevlucht en sinds dien veel kommer hadden doorstaan. Aan het station was een groot aantal Zwolsche dames aanwezig, ruim voorzien van gesmeerde broodjes, vruchten, sigaren, water, enz. De volgeladen manden met broodjes lieten spoedig den bodem zien, en gretig genoten de dorstige reizigers van het frissche water. De pruimen en de sigaren en andere versnaperingen waren mede zeer welkom, en
1690 blijde zei men dank voor alles. Overall langs den weg vernamen wij nog was de ontvangst heel hartelijk geweest. Ze waren gistermorgen om zeven uur al van Maastricht vertrokken. De trein kwam slechts met eenige vertraging op den vastgestelden tijd hier aan. Op de balkons der wagens stonden soldaten voor de bewaking. Zooals men weet, heeft men hier te doen met Belgische burgers, die op
1695 Nederlandsch gebied zijn gevlucht en voorloopig niet naar België wenschen terug te keeren. Na eerst in de Limburgsche grensdorpen te hebben vertoefd, worden zij nu samengebracht in een vluchtoord, dat onder het bestuur van den heer dr. Hendrik Muller wordt gesteld. Na een oponthoud van nog geen tien minuten ging 't weer verder, naar 't einddoel van de reis. Het perron was voor de komst van den trein door de politie afgezet. Er was zeer veel belangstelling en bij 't wegrijden van den trein werd er zoowel door de vluchtelingen als door de aanwezigen geroepen en gewuifd. Den
1700 dames, die voor de ververschingen zorg droegen, komt een woord van warme hulde toe, de dankbare blikken der arme, berooide slachtoffers van den oorlog bewezen hoezeer dit menschievend optreden werd gewaardeerd. (Zw. Crt.)
1705